

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΕΚΑ ΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΤΟΥ ΕΠΙΣΗΜΟΥ ΔΕΛΤΙΟΥ «ΕΚΚΛΗΣΙΑ»

ΕΤΟΣ ΚΑ' | ΑΘΗΝΑΙ, ΙΩΑΝ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 14 | 1/15 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1975 | ΑΡΙΘ. 23-24

ΣΥΜΠΟΣΙΟΝ ΠΑΤΕΡΩΝ

ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΙ ΠΑΤΕΡΕΣ

2. ΙΓΝΑΤΙΟΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ († 109 ἢ 107 μ. Χ. :).*

3. Γενική προθέωρία.

1. Ἡ ἐκτενεστέρα πασῶν τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Ἰγνατίου εἶναι ἡ πρὸς Ἐφεσίους. Τοῦτο ὀφείλεται ἴσως εἰς τὸ μέγεθος, τὸ πολυάριθμον καὶ τὴν σπουδαιότητα τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ἐν τῇ πρωτευούσῃ τῆς ἐπαρχίας τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τὴν ὅποιαν ὁ Ἰγνάτιος δὲν ἤδυνήθη νὰ ἐπισκεφθῇ. Ἐκφράζει τὴν ἐλπίδα νὰ γράψῃ καὶ δευτέραν ἐπιστολὴν ὁ Ἰγνάτιος πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν τῆς Ἐφέσου (Ἐφ. 20,1: «Ἐάν με καταξιώσῃ Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῇ προσευχῇ ὑμῶν καὶ θέλημα ἦ, ἐν τῷ δ ε υ τ ε ρ ω β ι β λ ι δ ί ω, ὁ μέλλω γράφειν ὑμῖν...»). Ἡ Μαγνησία καὶ αἱ Τράλλεις ἔκειντο ἐγγὺς τῆς Ἐφέσου. Ἡ δευτέρα δὲ εἰς σημασίαν πόλις τῆς Μ. Ἀσίας ἦτο ἡ Σμύρνη. Μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του ἐκ Σμύρνης ὁ Ἰγνάτιος ἐπεστείλατο ἐκ Τρωάδος, ἅμα τῇ ἀφίξει του, δ ὁ ο ἐπιστολάς, ἀπευθυνομένας τὴν μίαν πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν Σμύρνης καὶ τὴν ἄλλην πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Πολύκαρπον. Ἐάν τις θελήσῃ νὰ συγκρίνῃ τὰς πρὸς Συμρναίους—ἐκκλησιαστικὴν κοινότητα καὶ ἐπίσκοπον—ἐπιστολάς πρὸς τὴν πρὸς Φιλαδελφεῖς ἐπιστολῆσαν, ἐμφανίζεται ὁ Ἰγνάτιος ὀλιγωτέρας φροντίδας ἔχων περὶ τῆς Ἐκκλησίας Σμύρνης, λόγῳ ἀκριβῶς προσωπικῆς γνωριμίας τῆς κρατούσης ἐν αὐτῇ καταστάσεως, ἐνῶ διὰ τὴν Ἐκκλησίαν Φιλαδελφίας αἱ σκέψεις αὐτοῦ εἶναι περισσότερον ἀνήσυχοι καὶ τὸ ἐνδιαφέρον

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 392 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

του, ὅπως συστήσῃ τὰ δέοντα πρὸς διαφύλαξιν τῆς ἐνότητος καὶ ἀποφυγῆν τῶν αἱρέσεων, εἶναι ζωηρότερον, ἀκριβῶς διότι δὲν εἶχε προσωπικὴν ἀντίληψιν τῆς ἐκεῖ καταστάσεως, αἱ φῆμαι δὲ ἔφερον ἐν τῇ κοινότητι δρώσας πολλὰς αἱρέσεις, δι' ὧν ἑταράσσετο ἡ ἐνότης τῶν μελῶν αὐτῆς.

2. Δύο ἀλληλένδετα κύρια θέματα ἀκίνησαν τὸν πρὸς τὸ μαρτύριον ἀγόμενον ἐπίσκοπον Ἀντιοχείας Ἰγνάτιον, τὸν τὰ μάλιστα σεβαστὸν ὑπὸ πασῶν τῶν ἐν Μ. Ἀσίᾳ Ἐκκλησιῶν, τὸν ἐν ἀληθείᾳ πεπληρωμένον διὰ χάριτος Θεοῦ καὶ ὀλοκληρωτικῶς ἀφωσιωμένον ἐν τῇ πίστει καὶ τῇ ἀγάπῃ τοῦ Κυρίου, ὅπως ἀπευθύνῃ τὰς πέντε ἐπιστολάς του πρὸς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τὴν ἕκτην πρὸς τὸν ἐπίσκοπον Σμύρνης Πολύκαρπον. Καὶ τὰ θέματα ταῦτα ἦσαν α) ἡ διατήρησις τῆς ἐνοτήτος τῶν μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε νὰ δύνανται ν' ἀποφύγουν τὰ σχίσματα, λόγῳ τῶν εἰσπηδησασῶν αἱρέσεων, τοῦθ' ὅπερ ἐπιτυγχάνεται μόνον διὰ τῆς ὑπακοῆς εἰς τὸν ἐπίσκοπον, ὄντα κεφαλὴν τῆς Ἐκκλησίας, ὡς καὶ διὰ τοῦ σεβασμοῦ πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ τῆς ὀφειλομένης τιμῆς πρὸς τοὺς διακόνους (Πρβλ. Μαγν. 4,7, 1 ἐ. Φιλαδ. 2 ἐ. Σμυρν. 8,1 ἐ. 9,1). β) Ἡ ἀπειλὴ τοῦ μεγάλου κινδύνου ἐκ τῶν περιοδεούντων αἱρετικῶν ψευδοδιδοσκάλων. Ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς, πρὸς Μαγνησίους καὶ Φιλαδελφεῖς ἐμφανίζονται οἱ αἱρετικοὶ οὗτοι ὅτι φέρουσι χαρακτῆρα Ἰουδαϊκόν (Ἰουδαϊκαὶ συνήθειαι καὶ ἔθιμα ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ὑπερεκτίμησις τοῦ Παλαιδιαθητικοῦ ἱερατείου (Φιλαδ. 9,1) καὶ τῆς Π.Δ. (Φιλαδ. 8,2,9, 1 ἐ.) καὶ μείωσις τοῦ προσώπου καὶ τῆς σημασίας τοῦ Ἰησοῦ). Ἀντιουδαϊκόν χαρακτῆρα καὶ ἅμα ἀντιδοκητικόν θὰ ἠδύναντο νὰ ἐρμηνευθοῦν ὡς φέροντα τὰ χωρία Μαγν. 9,1 ἐ. καὶ 11, ὡς ἐπίσης τὸ προοίμιον τῆς πρὸς Φιλαδελφεῖς ἐπιστολῆς. Ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς πρὸς Τραλλιανούς καὶ Σμυρναίους σαφῶς καταπολεμεῖται ὁ Δοκητισμός, τοῦθ' ὅπερ δυνάμεθα νὰ παρατηρήσωμεν καὶ διὰ τινὰ σημεία τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς. (Σαφῶς ὀνομάζονται οἱ «ἄπιστοι» δοκητὰ ἐν Τραλλ. 10 καὶ Σμυρν. 2). Ἡ μορφὴ τοῦ Δοκητισμοῦ, ὡς ἐμφανίζεται ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου, ἀπέρριπτε τὴν ἐνανθρώπησιν, τὰ πάθη καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ Χριστοῦ. Πρβλ. Τραλλ. 9. Σμυρν. 5,2,2 καὶ συνεπεῖα τούτου δὲν ἐπίστευον εἰς τὴν

εὐχαριστήριον θυσίαν καὶ τὴν ἐν τῷ ἄρτῳ καὶ τῷ οἴνῳ πραγματικὴν παρουσίαν τοῦ σώματος καὶ τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ (Πρβλ. Σμυρν. 7,1). Ἐὰν πρόκειται περὶ μιᾶς δοκητικῆς αἰρέσεως ἢ περὶ δύο παραφάδων Ἰουδαϊζόντος δοκητισμοῦ καὶ ἔθνικοῦ τοιοῦτου, δυσχερὲς εἶναι νὰ ἀποφανθῶμεν¹¹.

3. Τὰ δύο ταῦτα προβλήματα εἶναι ἐκεῖνα, ἅτινα παρεκίνησαν τὸν συγγραφέα τῶν ἐπιστολῶν ν' ἀποστείλῃ ταύτας εἰς τὰς ἀνωτέρω Ἐκκλησίας, περὶ τῶν ὁποίων οὐ μόνον παρεπιπτόντως, ἀλλ' ἔστιν ὅτε καὶ λίαν διεξοδικῶς διέλαβεν ὁ Ἰγνάτιος· περιέργως ὅμως οὐδε-

11. J. S t a r k, L' Église de Pâque sur la Croix. La foi à la résurrection de Jésus-Christ d' après les écrits des Pères Apostoliques: Nouv. Rev. Theol. 75 (1953) 348. Οὗτος ἔθεσε τὸ ἐρώτημα, ἐὰν ὁ ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου καταπολεμούμενος δοκητισμὸς εἶναι κατ' ἀνάγκην γ ν ω σ τ ι κ ῆ ς προελεύσεως. Ἄλλ' ἠδύνατο ἐπίσης νὰ ἐρμηνευθῆ ὡς Ἰουδαϊκῆς προελεύσεως (λόγῳ τοῦ θεωρουμένου ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ὡς «σκανδαίου» τοῦ σταυροῦ καὶ διότι ἦτο δυνατὴ δι' αὐτοὺς ἡ ἐμφάνισις τοῦ Χριστοῦ ὑπὸ ἀνθρωπίνῃ μορφῇ, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν ἀγγελοφανιῶν τῆς Π.Δ.). Ἀσφαλῶς δὲ ὑφίστατο καὶ ἐν τῷ ἑλληνικῷ καὶ ἑλληνιστικῷ κόσμῳ πολὺ πρὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Γνωστικισμοῦ δυαδιστικὴ θεώρησις ὕλης καὶ σώματος καὶ ἡ ἐκδοχῆ, ὅτι εἷς Θεὸς δὲν ἠδύνατο νὰ πάθῃ ἢ καὶ νὰ ἀποθάνῃ. Ἄρα γε αἱ θεωρίαι αὗται μήπως δὲν ὑπεισήλθον καὶ εἰς τὰς παραστάσεις τῶν Γνωστικῶν; Ἐκτὸς τούτου, αἱ ἐν Ἐφέσῳ καὶ Κρήτῃ πλάναι αὗται ἐμφανίζονται καὶ ἀνιχνεύονται ἤδη ἐν ταῖς ποιμαντορικαῖς ἐπιστολαῖς τοῦ ἀποστόλου Παύλου, φέρουσαι δῆλον ὅτι Ἰουδαϊκο-γ ν ω σ τ ι κ ὸ ν χαρακτῆρα. Ἄλλὰ καὶ ἐν τῷ Κηρίνθῳ, τῷ κατὰ τὰ τέλη τοῦ α' αἰ. ἐν Μ. Ἀσίᾳ ζῶντι, συνεδέοντο ὁ Ἰουδαϊσμός μετὰ τῆς θεωρίας τῶν Γνωστικῶν. Ἐκ τούτου λοιπὸν νεωστὶ ὑπεστηρίχθη ἡ εὐλογοφανὴς ὑπόθεσις, ὅτι καὶ ἐν τῇ περιπτώσει τῶν ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου καταπολεμουμένων αἰρέσεων, δὲν πρόκειται περὶ δ ὕ ο κ ε χ ω ρ ι σ μ ῶ ν ὁ μ ἄ δ ω ν αἰρετικῶν-δοκητῶν. Πβλ. καὶ Ἐφ. 17,2 ἐν συσχετισμῷ πρὸς τὸ κ. 19, ὅπερ φέρει πράγματι ἀντιγνωστικὸν χαρακτῆρα. Κατὰ τὸν E. Moland, The heretics combatted by Ignatius of Antioch: Journ. Ecl. Hist. 5 (1954) 1-6, οἱ ὑπὸ τοῦ Ἰγνατίου καταπολεμούμενοι αἰρετικοὶ ἦσαν Δ ο κ η τ α ί, οἵτινες ἐστήριζον τὰς κακοδοξίας των ἐπὶ τῆς Π.Δ., ἐφ' ἧς ἐθμελιούτο καὶ ἐστηρίζετο ὁ Ἰουδαϊσμός. Οὐδὲν δὲ ἐκ τῶν Ἰγνατιανῶν ἐπιστολῶν συνάγομεν περὶ ἄλλου τινὸς Ἰουδαϊσμοῦ. Ἄλλ' ὁ ἀνωτέρω φίλος καὶ συσπουδαστὴς ἐν Βερολίνῳ, καθηγητὴς δὲ ἐν Ὁσλῶ τῆς Νορβηγίας ἐν τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ διὰ τὴν ἐρμηνείαν τῆς Κ.Δ., παραγωνρίζει τὴν ἀπὸ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ ἐφεξῆς ἐπίδρασιν τῆς ἑλληνιστικῆς σκέψεως ἐπὶ τε τοῦ Ῥαββινισμοῦ καὶ τοῦ καθόλου Ἰουδαϊσμοῦ, ἐξ οὗ καὶ ὁ Ἰουδαϊκὸς Γνωστικισμός.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ

Οἱ Ἄγγελοι καὶ ἡμεῖς.

Τὴν 8ην Νοεμβρίου ἡ Ἁγία μας Ἐκκλησία τιμᾷ τοὺς ἀρχιστρατήγους Μιχαὴλ καὶ Γαβριὴλ καὶ τὰς λοιπὰς Ἀσώματους Δυνάμεις. Ἡ τιμητικὴ προσκόνησις τῶν Ἄγγέλων, τοῦ ἐνδόξου τούτου τμήματος τῆς ἁνω, τῆς θριαμβευούσης Ἐκκλησίας, εἶναι πηγὴ ὠραίων ἐμπνεύσεων διὰ πᾶσαν πιστὴν ψυχὴν. Τί μᾶς διδάσκουν οἱ Ἄγγελοι καὶ εἰς τί μᾶς προτροπέουν; Τὴν πλήρη ἀφοσίωσιν εἰς τὸν Κύριον, τὸν φωτεινὸν ζῆλον, τὴν ἀγνότητα. Στοιχεῖα ἀπαραίτητα τοῦ γνησίου χριστιανικοῦ βίου, ἰδιαίτερος δὲ τοῦ βίου τῶν λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας. «Λειτουργικὰ πνεύματα», κατὰ τὴν Γραφὴν, εἶναι αἱ Ἀσώματοι τῶν οὐρανῶν Δυνάμεις, ἐπιδιδόμενα εἰς διπλὴν λειτουργίαν: τὴν ἀέναον δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀδιάλειπτον προστασίαν καὶ ὁδήγησιν τῶν ἐπὶ γῆς πιστῶν εἰς τὰς τρίβους τῆς Χάριτος. Ἀντίστοιχον εἶναι καὶ τὸ ἔργον τῶν κληρικῶν: ἡ λατρεία τοῦ Ὑψίστου καὶ τὸ ἔμπρακτον κῆδος διὰ τὰς ἐμπεπιστευμένας εἰς αὐτοὺς ψυχάς. Δὲν εἶναι λοιπὸν καθόλου σχῆμα ὑπερβολῆς, τὸ νὰ εἴπῃ τις ὅτι καὶ τῶν ποιμένων τῆς Ἐκκλησίας «ἀγγελικὴ» εἶναι ἡ πολιτεία.

«Γνωθὶ τίνοι ποιεῖς».

Ἡ σύστασις, ἰδιαίτερος χρήσιμος εἰς τοὺς ποιμένας τῆς Ἐκκλησίας, προέρχεται ἀπὸ τὸν σοφὸν τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης.

μῖαν μνείαν τούτων ποιεῖται οὗτος ἐν τῇ πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῇ του. Ὡς πρὸς τὴν ἐπιστολὴν τοῦ Ἰγνατίου πρὸς Πολύκαρπον λεχθῆτω, ὅτι αὕτη ἐγράφη εὐθὺς ἀμέσως μετὰ τὴν ἀναχώρησιν του ἐκ Τρωάδος, κατευθυνομένου εἰς Νεάπολιν Μακεδονίας. Οὗτος ἐκτίθησιν ἐν αὐτῇ μετὰ ζωηρᾶς εἰκόνας τὰ καθήκοντα καὶ ὑποχρεώσεις, τὰς ἀπορρεούσας ἐκ τοῦ ἱερατικοῦ ἀξιώματος, ὡς καὶ τὰ καθήκοντα τῶν Χριστιανῶν, συνεχίζων οὕτω τὸ εἶδος τῶν τῆς Κ. Δ. ποιμαντορικῶν ἐπιστολῶν.

(Συνεχίζεται)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ
Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἐολόκληρος, ἔχει ὡς ἐξῆς: «Ἐὰν εὖ ποιῆς, γινῶθι τίμη ποιεῖς» (Σοφ. Σειράχ ιβ' 1). Σημαίνει ἡ φράσις, ἀναλυτικώτερον: «Ὁταν εὐεργετῆς κάποιον, πρόσεχε, εἰς οὗτος εἶναι εἰς θέσιν γὰ εὐεργετηθῆ καὶ ψυχικῶς ἀπὸ τῆν προσφορᾶν σου».

Ἡ Καινὴ Διαθήκη, συμπληροῦσα κατὰ πάντα τῆν Παλαιάν, δίδει καὶ ἐδῶ τῆν ὁρθὴν καὶ ἀκεραίαν ἔννοιαν τῆς εὐποιΐας, τονίζουσα ὅτι, ἀδιαφόρως πρὸς τὸ ἂν τὸ πρόσωπον-ἀντικείμενον τῆς ἐλεημοσύνης εἶναι πεπωρωμένον ἢ εὐαίσθητον πρὸς τῆν καλλονὴν τῆς πράξεως ταύτης, πρέπει γὰ προβαίνωμεν εἰς αὐτήν, μιμούμενοι τὸν οὐράνιον Πατέρα μας, ὅστις «τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροῦς καὶ ἀγαθοῦς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους» (Ματθ. ε' 45).

Τοῦτο ὅμως δὲν ἀποκλείει ποσῶς τῆν ὠφέλειαν ἐκ τῆς τηρήσεως τῆς συστάσεως τοῦ παλαιοδιαθητικοῦ ἱεροῦ συγγραφέως. Μὲ τῆν προϋπόθεσιν ὅτι θὰ τῆν ἐρμηνεύσωμεν ὑπὸ τὸ φῶς τοῦ Ἐὐαγγελίου. Μὲ τῆν προσαρμογὴν αὐτήν, ἡ φράσις τῆς Σοφίας Σειράχ σημαίνει: τὸν ἄνθρωπον ποῦ εὐεργετοῦμεν ὄλιγκῶς, γὰ τὸν λαμβάνωμεν ὑπ' ὄψιν, ὡς ἄνθρωπον καὶ ὄχι ὡς «πράγμα». Διότι ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη ἀφορᾷ εἰς τῆν «εἰκόνα» τοῦ Θεοῦ καὶ εἶναι τιμὴ πρὸς αὐτήν, ἐν τῷ προσώπῳ παντὸς ἐνδεδεῦς. «Ἐφ' ὅσον ἐποιήσατε ἐνὶ τούτων τῶν ἀδελφῶν μου τῶν ἐλαχίστων, ἐμοὶ ἐποιήσατε», λέγει τὸ πρότερον τῆς «εἰκόνης», ὁ Κύριος (Ματθ. ε' 40).

Πολύτιμον βοήθημα.

ἘΙερὸς εἶναι κατ' ἐξοχὴν κοινωρικὸν ὄν. Καὶ διὰ τῆν ὠφέλειαν τῆς ψυχῆς του καὶ διὰ τῆν ὠφέλειαν τῶν ψυχῶν, μεθ' ὧν ἀναστρέφεται, ἡ συμπεριφορὰ του πρὸς αὐτάς, ἄλλως, οἱ καλοὶ του τρόποι ἀπέναντί των, ἔχουν μεγίστην σημασίαν. ἘΟ καλὸς ποιμὴν, ὡς ἡ Γραφή καὶ ἡ Παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας μαρτυροῦν, ἐπιτηγάνει εἰς τὸ βαρὺ καὶ συνάμα λεπτὸν ἔργον του, ὄχι μόνον διὰ τοῦ τί ἐπιδιώκει οὗτος, ἀλλὰ καὶ διὰ τοῦ «πῶς» τὸ ἐπιδιώκει.

ἘΟρθῶς λοιπόν, εἰς τὸ προγραμμα τῶν Ἐρατικῶν Σχολῶν, περιλαμβάνεται καὶ τὸ μάθημα τῆς «Κοινωνικῆς Ἀγωγῆς» τοῦ ποιμένου, ὡς ἐν τῶν σπουδαιότερων. Ἡ εἰσαγωγή του ὅμως εἰς τῆν ἐκκλησιαστικὴν μας Παιδείαν εἶναι σχεδὸν πρόσφατος. Διό, ἵνα μὴ στερηθοῦν τοῦτο, εἰς τῆν κατάρτισίν των, οἱ ἐφημέριοί μας τῶν παλαιότερων γενεῶν, ἐπιβάλλεται γὰ προμηθευθοῦν τὸ σχετικὸν ἐργχειρίδιον καὶ γὰ τὸ μελετήσουν. Τοὺς τὸ σπουδάζωμεν ἐνθέρμως.

Ἔτος τῆς γυναικός

ΑΙ ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ*

ΙΑ'

Ἐκ τῶν λεχθέντων συνάγεται, ὅτι ἡ γυναικεία διακονία συντελεῖ σημαντικῶς εἰς τὴν ἀνακούφισιν τῆς κοινωνικῆς δυστυχίας. Ὅπως ἡ βροχὴ μὲ ἀναριθμήτους σταγόνας πίπτει ἐξ οὐρανοῦ καὶ διαποτίζει τὴν γῆν καὶ εἰς τὰ ἀναρίθμητα φυτὰ χαρίζει δρόσον, δύναμιν, ζωτικότητα καὶ καρποφορίαν, τοιοῦτοτρόπως καὶ αἱ διακόνισσαι, μὲ τὴν ἡρωϊκὴν καὶ ἀθόρυβον ἐργασίαν τῶν ἐμποτιζοῦν τὸν λαὸν μὲ τὰς σταγόνας τῆς θείας παρηγορίας, δυνάμεως καὶ ἀγάπης, ἀπαμβλύνουν τὴν ὀξύτητα τοῦ ἀνθρωπίνου πόνου καὶ τῆς δυστυχίας καὶ συντελοῦν δαψιλῶς εἰς τὴν πνευματικὴν ἐξυγίανσιν τῆς κοινωνίας.

*

Ἐν Ἑλλάδι τὸ ἐκλεκτὸν γυναικείον δυναμικὸν χρησιμοποιεῖται καὶ δέον νὰ χρησιμοποιηθῇ ἔτι περισσότερον ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας. Πλεῖστοι τομεῖς τοῦ ἀνακαινιστικοῦ ἔργου τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ἰδίως ἀφ' ἐνός ἢ διεξαγωγῆ αὐτοῦ ἐντὸς τοῦ γυναικείου κόσμου καὶ ἀφ' ἐτέρου ἢ ἄσκησις τῶν ἔργων τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης καὶ εὐσπλαγχνίας, καθιστοῦν ἀπαραίτητον καὶ τὴν συστηματικὴν χρησιμοποίησιν τοῦ γυναικείου στοιχείου.

Ἡ κατὰ τὸ πρόσφατον παρελθὸν ἱεραποστολικὴ ἐργασία πολλῶν («ἐπισκεπτριῶν») τῆς «Ἑπηρεσίας Προνοίας Στρατευομένων» τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν ἢ τοῦ διαδεχθέντος καὶ διευρύναντος ταύτην «Ἐθνικοῦ Ὁργανισμοῦ Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης» (Ε.Ο.Χ.Α.) ἢ σημερινὴ ἀξιολογωτάτη δρᾶσις τῆς

---

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 397 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

«Χριστιανικῆς Ἀλληλεγγύης» τῆς Ἱ. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν ἢ τῶν διαφόρων Ἱ. Μητροπόλεων ἢ διαφόρων χριστιανικῶν καὶ ἐνοριακῶν κύκλων τῆς πατρίδος μας· ἢ καθ' ὅλου ἱεραποστολικῆ προσπάθεια τῶν γυναικείων ἀδελφοτήτων καὶ ἐνώσεων, αἵτινες ἀνεπτύχθησαν ἐντὸς τῆς ἀτμοσφαίρας καὶ τῶν θαλερῶν φυτωρίων ἐνοριακῶν τινῶν ἢ ἄλλων χριστιανικῶν κινήσεων· ἢ ἀπὸ δεκαετιῶν, καὶ ἰδίως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, ἐν τοῖς νοσοκομείοις συντελουμένη ἐν γνησίως χριστιανικῷ πνεύματι ἡρωϊκῆ ἐργασία πολλῶν ἀδελφῶν νοσοκόμων· γενικῶς πᾶσαι αἱ ἐκφάνσεις τοῦ ἐν τῇ κοινωσίᾳ χριστιανικοῦ ἔργου πολλῶν Ἑλληνίδων—πάντα ταῦτα ἀποδεικνύουν, ὅτι ὑπάρχουν εἰς τὴν πατρίδα μας πολλαὶ γυναῖκες, αἱ ὁποῖαι εἶναι πρόθυμοι νὰ ἐργασθοῦν ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἐκκλησίας. Ἐξ αὐτῶν δύναται ἄριστα ἢ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος νὰ στρατολογήσῃ τὰς συνεργάτιδας καὶ συγχρόνους «διακονίσσας» τῆς, αἱ ὁποῖαι δύνανται νὰ γίνουν στελέχη μιᾶς ὀργανωμένης, συστηματικῆς καὶ ὠλοκληρωμένης διακονικῆς ἐργασίας.

Ἦδη ἡ Ἐκκλησία χρησιμοποιεῖ λαϊκὰς «διακονίσσας», ἐκπαιδευθείσας εἰς τὴν ὑπὸ τῆς «Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος» ἰδρυθεῖσαν «Ἀνωτέραν Σχολὴν Διακονισσῶν—Κοινωνικῶν Λειτουργῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος».

Ὡς προπαρασκευαστικὴ διὰ τὴν «Σχολὴν Διακονισσῶν» ἦτο ἡ κατὰ τὰ ἀκαδημαϊκὰ ἔτη 1951-1952 καὶ 1952-1953 γενομένη ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Ἱ. Ν. Χρυσοσπηλαιωτίσεως σειρᾷ μαθημάτων γυναικειᾶς διακονίας, τὴν ὁποίαν διωργάνωσεν ἡ «Ἀποστολικὴ Διακονία» διὰ τὰς φοιτητρίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς καὶ δι' ἄλλας νεάνιδας, ἐχούσας ἱεραποστολικά ἰδεώδη (Περ. «Ἐκκλησία», ἔτος 1952, σ. 190 καὶ 363).

Ἡ «Ἀνωτέρα Σχολὴ Διακονισσῶν», ἥτις λειτουργεῖ ἀπὸ τῆς 21ης Νοεμβρίου 1957 ἐν τῷ παρὰ τὸν ἱ. ναὸν Ἁγίας Βαρβάρας (Αἰγάλεω-Ἀθηνῶν) πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἀνεγερθέντι ἐιδικῷ κτιρίῳ, εἶχεν ὡς σκοπὸν τὴν ἐιδικὴν ἐκπαιδεύσιν λαϊκῶν

«διακονισσῶν», ἤτοι ἐκκλησιαστικῶν κοινωνικῶν λειτουργῶν, αἱ ὁποῖαι θὰ χρησιμεύουν ὡς ἄμεσοι βοηθοὶ καὶ ὄργανα τῶν ἐφημερίων, ἐν τῇ ἐνασκήσει τοῦ παρὰ τῇ οἰκογενεῖα ποιμαντορικοῦ αὐτῶν ἔργου καὶ τῆς ἐν τῷ πνεύματι τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας κοινωνικῆς ἀντιλήψεως.

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1963-64 ἡ Σχολὴ αὕτη, μετονομασθεῖσα διὰ τοῦ ὑπ' ἀριθ. 235/20.4.1964 Β.Δ. εἰς «Σχολὴν Κοινωνικῆς Προνοίας — Διακονισσῶν τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας», διέπεται ὑπὸ τῶν διατάξεων τοῦ Β.Δ. 319/1969 (ΦΕΚ 81/1962 Τ.Α.) καὶ ἐκπαιδεύει Κοινωνικὰς Λειτουργούς, αἵτινες, ἅμα τῇ ἀποφοιτήσει, ἀσκοῦν κοινωνικὴν ἐργασίαν, ὑπηρετοῦσαι εἴτε εἰς ὑπηρεσίας τῆς Ἐκκλησίας, εἴτε εἰς τοιαύτας τῆς Πολιτείας. Συγκεκριμένως ὑπηρετοῦν εἰς τὴν Ἱ. Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀθηνῶν καὶ εἰς Ἱ. Μητροπόλεις, εἰς τὰς ἐκ τῶν Ὑπουργείων Κοινωνικῶν Ὑπηρεσιῶν καὶ Δικαιοσύνης ἐξηρητημένας ὑπηρεσίας, εἰς τὸν Ἐθνικὸν Ὄργανισμὸν Προνοίας καὶ εἰς Ὄργανισμοὺς καὶ Ἰδρύματα δημοσίου ἢ ἰδιωτικοῦ δικαίου.

Θὰ ἦτο εὐχῆς ἔργον, ἵνα ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἀποκτήσῃ προσεχῶς καὶ κεχειροτονημένας διακονίσσας συμφῶνως πρὸς τὴν μακραίωνα παράδοσίν της. Ἡ ἀναγνώρισις τῆς ἀνάγκης τῆς ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς χρόνοις ἀναβιώσεως, ἀναζωπυρήσεως καὶ ἀνασυστάσεως τοῦ θεσμοῦ τῶν κεχειροτονημένων διακονισσῶν ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ οὐδόλως δύναται νὰ προσκόψῃ εἰς κανονικὰς δυσχερείας, διότι ὁ θεσμὸς οὗτος ὄχι μόνον συνδέεται μετὰ τῆς ἀρχαίας καὶ τῆς βυζαντινῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ καὶ ὑφίσταται «δυνάμει» μέχρι σήμερον, διότι δὲν κατηργήθη ἡ «χειροτονία» τῶν διακονισσῶν ὑπὸ ἀθθεντικῆς τινος ἐκκλησιαστικῆς ἀποφάσεως καὶ τὰ ὑπολείμματα αὐτῆς σώζονται μέχρι σήμερον εἰς μερικὰ ἑλληνικὰ γυναικεῖα μοναστήρια, εἰς τὰ ὁποῖα μερικαὶ μοναχαὶ ὀνομάζονται «ὑποδιακόνισσαι» ἢ «διακόνισσαι», καθιερωθεῖσαι εἰδικῶς ὑπὸ ἐπισκόπων. Εἰς τὴν ἐν Αἰγίνῃ λ.χ. μονὴν τῆς ἁγ. Τριάδος, ἣτις ἰδρῦθη ὑπὸ τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, μητροπολίτου Πενταπόλεως, καθιερώθησαν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιε-

πισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου «διακόνισσαι», αἱ ὁποῖαι ἠδύνατο νὰ φέρουν τὸ διακονικὸν ὥράριον, νὰ θυμοῦν, νὰ κοσμοῦν τὸ ἱερὸν θυσιαστήριον καὶ ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ λειτουργοῦ νὰ ἀναγινώσκουν εἰς τὰς ἀκολουθίας τὰς εὐαγγελικὰς περικοπὰς καὶ νὰ μεταδίδουν τὰ προηγιασμένα τίμια δῶρα εἰς τὰς ἀσθενεῖς μοναχάς. Ἐὰν αὗται καθιερώθησαν διὰ τῆς κατὰ τὴν χειροθεσίαν τῶν ὑποδιακόνων λεγομένης εὐχῆς καὶ οὐχὶ κατὰ τὴν ὥραν τῆς Θ. Λειτουργίας, εἰς τὴν ἐν Αἰγίνῃ μονῆν τῆς Κοιμήσεως ἦτο μέχρι πρό τινος ἡγουμένη μία «διακόνισσα», τὴν ὁποίαν αὐτὸς ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος τῷ 1911, — ὅταν ἀκόμη αὕτη μοναχὴ ἐν τῇ μονῇ τῆς ἁγ. Τριάδος —, κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς Πεντηκοστῆς «ἐχειροτόνησεν» ἐν τῷ ἱερῷ θυσιαστηρίῳ καὶ κατὰ τὴν ὥραν τῆς Θ. Λειτουργίας δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν καὶ διὰ τῶν κατὰ τὴν χειροτονίαν τοῦ διακόνου λεγομένων εὐχῶν, ἐκφωνηθέντος τοῦ «Ἡ θεία Χάρις...». Αὕτη ἔφερεν—οὐχὶ ποδῆρες, ἀλλὰ μέχρι τῶν ὀσφύων σχεδὸν αὐτῆς ἐξικνούμενον—στιχάριον, ὡς καὶ διακονικὸν ὥράριον καὶ διακονικὰ ἐπιμάνικα. Αὕτη διεδέχθη εἰς τὴν παρὰ τῇ μονῇ διακονικὴν ὑπηρεσίαν ἑτέραν διακόνισσαν, ὡσαύτως ὑπὸ τοῦ ἁγ. Νεκταρίου καθιερωθεῖσαν. Ἐπειδὴ τότε μερικοὶ ἐσκανδαλίσθησαν ἐκ τῆς «χειροτονίας» ταύτης, ὁ ἅγιος Νεκτᾶριος ἔδωκεν ἐξηγήσεις πρὸς τὸν τότε Ἀρχιεπίσκοπον Ἀθηνῶν Θεόκλητον, τονίσας, ὅτι ἡ ἐργασία τῶν ὑπ' αὐτοῦ καθιερωθεισῶν εἶχε μᾶλλον ὑποδιακονικὸν χαρακτῆρα καὶ ἦτο ἀναγκαῖα ἐν τῷ μοναστηρίῳ κατὰ τὴν ἀπουσίαν ἰδίως τῶν ἐκκλησιαστικῶν λειτουργῶν. Ὡς εἶναι φανερόν, ἡ ἐνέργεια τοῦ ἁγίου Νεκταρίου, κρινομένη αὐτῇ καθ' ἑαυτήν, κατ' οὐσίαν ἦτο σύμφωνος πρὸς τὴν μακραίωνα πρᾶξιν τῆς Ἐκκλησίας.

Τὸ παράδειγμα τοῦ ἁγίου Νεκταρίου θὰ πρέπει νὰ τύχη εὐρυτάτης μιμήσεως ἐκ μέρους τῶν Σεβασμιωτάτων Ἱεραρχῶν ὑπὸ ὀρισμένας προϋποθέσεις. Ἐν τῷ ἔργῳ τῆς παρ' ἡμῖν ἀνασυστάσεως τοῦ θεσμοῦ τῶν διακονισσῶν θὰ ληφθῇ μὲν ὑπ' ὄψιν πρὸ πάντων τὸ ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ βυζαντινῇ Ἐκκλησίᾳ διαμορφωθὲν ἰδεῶδες τῆς γυναικειᾶς διακονίας, ἀλλ' οὐδόλωσ πρέπει νὰ

παραθεωρηθῶν καὶ τὰ ἐκλεκτὰ στοιχεῖα τοῦ ἑτεροδόξου λαμπροῦ καὶ συστηματικῶς διωργανωμένου γυναικείου διακονικοῦ ἔργου, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ προσαρμοσθῶν εἰς τὴν ὀρθόδοξον ἀτμόσφαιραν καὶ εἰς τὰς παρ' ἡμῖν συνθήκας. Τὸ καταρτισθησόμενον πρόγραμμα τῆς προσπαθείας πρὸς ἀναβίωσιν τῆς τάξεως τῶν διακονισσῶν θὰ ἔπρεπε νὰ συνδεθῇ μετὰ τοῦ ἔργου τῆς ἀναγεννήσεως τῆς γυναικείας μοναστικῆς ζωῆς καὶ πρὸ πάντων τοῦ ἐνοριακοῦ βίου. Ἡ προσπάθεια αὕτη δὲν πρέπει νὰ ἀγνοήσῃ καὶ τὴν σύγχρονον πραγματικότητα. Τὸ ὑπὸ τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας κληροδοτηθὲν ἡμῖν πνεῦμα,—ὄπερ ὡς δυναμικὸν καὶ μὴ ὀδηγῶν εἰς στατικὰς καὶ ἀνεξελίκτους μορφὰς ἐκκλησιαστικοῦ βίου διεμόρφωσε κατὰ τοὺς βυζαντινοὺς χρόνους τὴν «τάξιν» τῆς «χειροτονίας» τῶν διακονισσῶν—, δεόν νὰ ἐμπνέη καὶ ἡμᾶς σήμερον ἐν τῇ περὶ ἧς ὁ λόγος προσπαθεία, ἀφ' ἐνὸς συγκρατοῦν ἡμᾶς ἐντὸς τῶν ὀρθοδόξων κανονικῶν πλαισίων καὶ ἀφ' ἑτέρου ἐπιτρέπον ἡμῖν τὴν προσαρμογὴν τῆς προσπαθείας ταύτης εἰς τὰς συγχρόνους ἀνάγκας τοῦ γυναικείου κόσμου.

Τούτων οὕτως ἐχόντων, εἶναι ἐλπιδοφόρον, ὅτι ἐν τῇ ἀπὸ 16ης μέχρι 21ης Σεπτεμβρίου 1975 Διασκέψει τῶν ἐκπροσώπων τῶν Ὀρθοδόξων καὶ Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν ἐν Etchmiadzine τῆς Σοβιετικῆς Σοσιαλιστικῆς Δημοκρατίας τῆς Ἀρμενίας, ἥτις Διάσκεψις εἶχεν ὡς θέμα τὸ «Ὁμολογεῖν τὸν Χριστὸν σήμερον διὰ τῆς λειτουργικῆς ζωῆς τῆς Ἐκκλησίας», ἀπεφασίσθη, μετὰ πρότασιν τοῦ ὑπογραφομένου, νὰ διακηρυχθῇ πρὸς τοὺς ἄλλοις ἢ ἀνάγκη τῆς ὑπὸ τῶν Ὀρθοδόξων καὶ Ἀνατολικῶν Ἐκκλησιῶν ἀναβιώσεως ἐν αὐταῖς τῆς τάξεως τῶν διακονισσῶν.

(Τέλος)

ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ Δ. ΘΕΟΔΩΡΟΥ

Καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΤΑΠΕΙΝΟΙ ΚΑΙ ΕΞΟΥΘΕΝΩΜΕΝΟΙ*

2. Ὁ Κύριος μοναδικὸν παράδειγμα ταπεινώσεως.

Ἐξέγουσιν ἑσίν, τὴν πρώτην μεταξὺ τῶν μακαρισμῶν, κατέχει ἡ ἑξαρσις τῆς ἀρετῆς τῆς ταπεινοφροσύνης, μετὰ τὴν ὁποίαν ἀρχεται τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους μνημειώδους ὀμιλίας τοῦ ὁ Κυρίου· «Μακάριοι οἱ πτωχοὶ τῷ πνεύματι, ὅτι αὐτῶν ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν» (Ματθ. ε' 3). Καὶ δὲν ἠγνῶσι ὁ Κύριος τὴν φυσικὴν πνευματικὴν πενίαν, τὴν πνευματικὴν δηλονότι ἀνεπάρκειαν, ἀλλὰ τὴν ἐκουσίαν ταπεινώσιν καὶ ἐξουθενώσιν, καθ' ἣν τὸ ἀτομον ἐξαφανίζεται, ὁ ἐγωϊσμός του μὴδενίζεται καὶ θεωρεῖ ἑαυτὸ ἐλαχιστότερον ἔλῳν, ἀκόμη καὶ τῶν ἀνοήτων, τῶν ὁποίων ἐκουσίως γίνεται ὑπέρτης. Ὑπὸ τοῦ πνεύματος τούτου καὶ τῆς διαθέσεως ταύτης ἤγητο ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ὅστις καὶ ἀνεδείχθη ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων, ὀνομάζει καὶ θεωρεῖ ἑαυτὸν ἐλαχιστότερον τοῦ ἐλαχίστου χριστιανοῦ, διότι φρονεῖ ὅτι τὸ ἔργον του ὑπὲρ τοῦ Χριστοῦ ἐπισκιάζεται ἀκόμη ἀπὸ τῆν προτέραν του διαγωγῆν, καθ' ἣν καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκε καὶ ἐπόρθει τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ. «Ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστοτέρῳ πάντων τῶν ἁγίων ἐδόθη ἡ χάρις αὕτη...» (Ἐφ. γ' 8).

Παράδειγμα ἐσχάτης ταπεινώσεως παρέσχεν αὐτὸς ἑαυτὸν ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος «ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος, καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ἐταπεινώσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ» (Φιλιπ. β' 7-8). Αὐτὸς ὁ μέγας Διδάσκαλος τοὺς πόδας τῶν ἑαυτοῦ μαθητῶν ἐνίψεν. Αὐτὸς κατὰ πρόσωπον ραπίσματα καὶ ἐμπτυσμοὺς ἐδέχθη. Αὐτὸς τὴν ψευδῆ πορφύραν περιεβλήθη. Αὐτὸς τὸν ἀκάνθινον στέφανον καὶ τοὺς χλευασμοὺς ὑπὲρ ἡμῶν ὑπήνεγκεν. Αὐτὸς ἐδέχθη πᾶσαν ταπεινώσιν, ὑπογραμμὸν ἑαυτὸν ὑπολιμπάνων εἰς ἡμᾶς τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύσαντας. Καὶ ἡμεῖς εἶδομεν ὅτι «ἐν τῇ ταπεινώσει ἡ κρίσις αὐτοῦ ἤρθη» (Ἦσ. γ' 8), καὶ ἀνυψώθη ἐν δόξῃ καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Πατρὸς.

Ἐὰν ὁ Κύριος τῆς δόξης τοιαύτην ταπεινώσιν ὑπέστη, ἐὰν ὁ θεῖος Παῦλος τοσοῦτον ταπεινοφρόνως περὶ ἑαυτοῦ ἐφρόνει, πόσον μᾶλλον ἡμεῖς οἱ ἐλάχιστοι καὶ οἱ βεβαρημένοι μετὰ τόσας

* Συνάχεια ἐκ τῆς σελ. 399 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους

ἀμαρτίας; Ἄρκεϊ ν' ἀναλογισθῶμεν ὅτι εἴμεθα ἐφήμεροι ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ καὶ ἀνίσχυροι ἀφ' ἑαυτῶν νὰ ἐνεργήσωμεν τι ἄνευ τῆς βοηθείας τῆς κραταιᾶς τοῦ Παντοδυνάμου χειρός. Ἄς ἀναμνησθῶμεν τοῦ θαυμασίου Ψαλμῶδου, τοῦ προφητάνακτος Δαυὶδ, εἰς τὴν θεοκεντρικὴν ποίησιν τοῦ ὁποίου θὰ εὐρωμεν τὴν θρησκευτικὴν ἔξαρσιν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ταπεινώσει καὶ συντριβῇ τῆς ψυχῆς του. Αὐτὸς ὁ μέγας καὶ σοφὸς Βασιλεὺς θὰ μᾶς διδάξῃ διὰ μέσου τῶν αἰῶνων, ποία θυσία εἶναι εὐάρεστος τῷ Θεῷ· «θυσία τῷ Θεῷ πνεῦμα συντετριμμένον, καρδίαν συντετριμμένην καὶ τεταπεινωμένην ὁ Θεὸς οὐκ ἐξουδενώσει» (Ψαλμ. ν' 19). Ἐν τῇ τελείᾳ συντριβῇ του καὶ ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῶν περιβαλλόντων αὐτὸν κύκλῳ ἔχθρῶν, ὁ Βασιλεὺς Δαυὶδ δὲν δειλιᾷ, ἀλλὰ πιστεύει ὅτι θὰ ἐξέλθῃ νικητής, διότι πιστεύει οὐχὶ εἰς ἑαυτόν, ἀλλ' εἰς τὴν ἀκατανίκητον συμπαράστασιν τοῦ Θεοῦ. «Κύριος ὑπερασπιστὴς τῆς ζωῆς μου· ἀπὸ τίνος δειλιάσω;» (Ψαλμ. κστ' 1). Ὁ Δαυὶδ ἔχει ὑπὸ τινὰ ἔννοιαν συντρίψει τὴν προσωπικότητά του καὶ ἔχει παραδώσει ταύτην εἰς χεῖρας τοῦ Δημιουργοῦ, ἐξ οὗ ἐξαρτᾶ πλέον ὀλόκληρον τὴν ὑπαρξίν του. Ἐταπεινώσε τὸ πνεῦμά του. Ἐξουθένωσε τὴν ψυχὴν του. Ἐγινε μηδέν. Ἐγινεν ἔσχατος. Ἡ καρδιά του, ἡ διαρκῶς τοὺς θείους λόγους ψάλλουσα ὡς καλλικέλαδος ἀηδῶν, συντετριμμένη καὶ αὕτη παρὰ τοὺς πόδας τοῦ Κυρίου κατὰκειται. Ὁ αὐχὴν του ἐκάμφθη. Ἐν τῇ καταστάσει ὅμως ταύτῃ καὶ ἀκριβῶς ἕνεκα ταύτης αἰσθάνεται ἄφατον γαλήνην καὶ ἀγαλλίασιν καὶ ἐλπίδα ὅτι δὲν θὰ ἐγκαταλειφθῇ ὑπὸ τοῦ Κυρίου, διότι ἐντὸς τῆς συντετριμμένης καὶ τεταπεινωμένης καρδίας του κυριαρχεῖ ἡ πίστις ὅτι· «ἐγγὺς Κύριος τοῖς συντετριμμένοις τὴν καρδίαν καὶ τοὺς ταπεινοὺς τῷ πνεύματι σώσει» (Ψαλμ. λγ' 19).

Ἄλλ' ἄς ἔλθωμεν εἰς μίαν ἄλλην προσωπικότητα τῆς ἁγίας Γραφῆς, τὸν σοφὸν Σολομῶντα. Ἐλάχιστοι βασιλεῖς, ὀλίγοι θνητοὶ ἐγνώρισαν τὸν πλοῦτον, τὴν μεγαλοπρέπειαν, τὴν δόξαν καὶ τὴν σοφίαν τοῦ Σολομῶντος. Καὶ ἐνῶ κατώτεροι τιτλοῦχοι, ἢ ἀνάξιοι λόγου ἡγεμονίσκοι ἐπαίρονται διὰ τὴν περιβάλλουσαν αὐτούς, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των, ἐν τῷ κόσμῳ πρόσκαιρον καὶ ἀπατηλὴν αἴγλην, ὁ μέγας Σολομῶν, τοῦ ὁποίου τὴν δόξαν καὶ τὸν πλοῦτον καὶ τὴν σοφίαν οἱ πάντες θὰ ἐζήλευον, θεωρεῖ ἑαυτόν δοῦλον ἐλάσσονα, ἀσθενῆ καὶ ὀλιγοχρόνιον· «Ὅτι ἐγὼ δοῦλος σὸς καὶ υἱὸς τῆς παιδίσκης σου, ἄνθρωπος καὶ ὀλιγοχρόνιος καὶ ἐλάσσων ἐν συνέσει κρίσεως καὶ νόμων» (Σοφ. Σολ. θ' 5). Ὡστε ἡ ταπεινωσις καὶ ἡ ἄρνησις ἑαυτοῦ εἶναι χαρακτηριστικὸν γνῶρισμα τῶν μεγάλων ἀνδρῶν, τῶν πράγματι σοφῶν, τῶν κατεχόντων τὴν ἀλήθειαν.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Δράμας ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ

Ο ΜΟΝΑΧΙΚΟΣ ΒΙΟΣ

ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΕΩΤΕΡΑΝ ΕΛΛΑΔΑ *

Στὴ συνέχεια ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ἀντίκρυζε τὸ πρόβλημα τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας, πὺ κατὰ τὸ μεγαλύτερό της μέρος εἶχε ἐξανεμισθῆ μὲ τις διάφορες ἀπαλλοτριώσεις. «Παρὰ ταῦτα — ἔγραφε — ἡ ἀπομείνασα κτηματική των (τῶν Μονῶν) περιουσία εἶναι ἀκόμη σημαντική καὶ ἀξιόλογος. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον διαπιστοῦται εἶναι, ὅτι ἡ ἐκμετάλλευσις τῆς περιουσίας ταύτης γίνεται κατὰ τρόπον οὐχὶ συστηματικὸν καὶ ὀρθολογιστικόν, τὰ δὲ ἐκ τούτων ἀποκτώμενα ἔσοδα δὲν διατίθενται πάντοτε κατὰ τρόπον ἀδιάβλητον καί, ἐν πάσῃ περιπτώσει, κατὰ τρόπον ὁ ὅποιος νὰ βοηθῆ εἰς τὴν ἐπίτευξιν τῶν γενικωτέρων σκοπῶν τῆς Ἐκκλησίας. Ἐπομένως διαπιστοῦται, ὅτι χρειάζεται καὶ ἡ ὀρθολογιστικὴ ὀργάνωσις τῆς ἀξιοποιήσεως τῆς μοναστηριακῆς περιουσίας, ἡ ὁποία ἤρχισεν ἤδη διὰ τῆς ἐπενδύσεως τῶν ὑπαρχόντων περιουσιακῶν στοιχείων τῶν Μονῶν εἰς ἀστικά ἀκίνητα. Ἄλλὰ διὰ νὰ ἀποδώσῃ καὶ τὸ μέτρον τοῦτο τὰ ἀναμενόμενα ἀποτελέσματα, θὰ πρέπει καὶ ἡ διοικήσις τῶν Μονῶν καὶ ἡ ἐπ' αὐτῶν ἐποπτεία νὰ ἐναρμονισθοῦν πρὸς τὴν γενικωτέραν προσπάθειαν τῆς ἐξυγιάνσεως τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς ἐξυψώσεως τοῦ κύρους αὐτῆς»¹³⁴. Γιὰ τοὺς καλλιτεχνικοὺς θησαυροὺς τῶν Μονῶν ὁ Ἀρχιεπίσκοπος διεπίστωνε πὺς «μέχρι τοῦδε ἐκ μέρους τῆς Ἐκκλησίας μόνον τελευταίως ἐπεδείχθη ἐνδιαφέρον τι, πρῶτον διὰ τὴν ἀξιοποίησιν καὶ δεύτερον, διὰ τὴν διαφύλαξιν καὶ διασφάλισιν τῶν θησαυρῶν αὐτῶν καὶ ὅπως οὗτοι καταστῶσιν ὅσον τὸ δυνατόν κτῆμα τῆς γνώσεως καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν περισσοτέρων. Ἡ Ἐκκλησία θὰ ἔπρεπεν ἐξ ἰδίας πρωτοβουλίας καὶ οὐχὶ τὸ Κράτος νὰ μεριμνᾷ διὰ τὴν διασφάλισιν τῶν θησαυρῶν της καὶ διὰ τὴν εὐρυ-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 367 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 19-20 τεύχους.

134. Ἐνθ' ἄνωτ., σ. 42.

τέραν γνωστοποίησιν τῆς ἀξίας αὐτῶν. Εἶναι δὲ πάντη ἀποκρουστέα ἢ ὑπὸ τῆς Πολιτείας σήμερον τηρουμένη τακτικῆ τοῦ χαρακτηρισμοῦ τῶν θησαυρῶν τούτων μόνον ὡς ἀρχαιολογικῶν καὶ ὁ ἀποχωρισμὸς αὐτῶν ἀπὸ τῆς ζώσης καὶ ἐνεργοῦ Λατρείας»¹³⁵.

Τέλος, κρίνοντας τοὺς τρεῖς ἐν ἐνεργείᾳ τύπους Μονῶν, δηλ. τὰ Ἰδιόρρυθμα, τὰ Κοινόβια καὶ τὰ Ἑσυχαστήρια ὁ Ἀρχιεπίσκοπος παρετήρει τὰ ἐξῆς σημαντικά: «Συγκρίνοντας τοὺς τρεῖς τούτους τύπους τῶν Μονῶν, παρατηροῦμεν, ὅτι ὁ πρῶτος τύπος παρουσιάζει παρακμὴν. Ὁ δεῦτερος τύπος τῶν Κοινοβίων, ὅπου ὑπάρχει, εὐρίσκεται ἐν σχετικῇ ἀκμῇ. Καὶ ὁ τρίτος τύπος, τῶν Ἑσυχαστηρίων, ὁ ὁποῖος κυρίως ἀπαντᾷται μεταξὺ τῶν μοναζουσῶν, παρουσιάζει ἀληθῆ ἄνθησιν. Ἡ σύγκρισις αὕτη πρέπει νὰ ἀγάγη εἰς σκέψεις, καθότι τὸ χαρακτηριστικὸν τῶν Ἑσυχαστηρίων εἶναι κυρίως ὅτι ἀποτελοῦν νομικὰ πρόσωπα ἰδιωτικοῦ δικαίου, εἰς τὰ ὁποῖα οὐδεμίαν ἢ μικρὰν μόνον ἀνάμιξιν ἔχει ἢ ἐπιτόπιος καὶ ἢ ἐν γένει ἐκκλησιαστικῆ ἀρχῆ. Τοῦτο θὰ πρέπει νὰ σημαίνει, ὅτι ἡ ἀνάμιξις τῆς ἐπιτοπίου ἐκκλησιαστικῆς ἀρχῆς, ὡς γίνεται σήμερον, θεωρεῖται ἐμπόδιον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ μοναχικοῦ βίου καὶ θὰ πρέπει νὰ μελετηθῆ ὁ τρόπος, διὰ τοῦ ὁποῖου ἡ ἀνάμιξις αὕτη ὄχι μόνον νὰ μὴ ἀποτελῆ ἐμπόδιον καὶ νὰ ἀποφεύγηται, ἀλλὰ νὰ εἶναι πολῦτιμον κυριολεκτικῶς βοήθημα καὶ διακαῶς νὰ ἐπιζητηθῆται»¹³⁶.

(Συνεχίζεται)

† Ὁ Δημητριάδος ΧΡΙΣΤΟΛΟΥΛΟΣ

135. Ἐνθ' ἀνωτ., σ. 42.

136. Ἐνθ' ἀνωτ., σ. 43.

Παρακαλοῦνται οἱ ἀποστέλλοντες ταχυδρομικὰς ἐπιταγὰς πρὸς τὰ περιοδικὰ «Ἐκκλησία», «Θεολογία» καὶ «Ἐφημέριος», ὅπως σημειῶσιν ἐπ' αὐτῶν τὴν αἰτίαν τῆς ἀποστολῆς.

Ποιμαντικά Θέματα

Ο ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΝΤΡΟΠΑΛΟΙ

Είναι ἀσφαλῶς πολὺ γνωστὸν τὸ γεγονός, ὅτι πολλοὶ ἐξομολογούμενοι, παρὰ τὴν πρὸς τοῦτο ἀγαθὴν των πρόθεσιν, δυσκολεύονται κατὰ τὴν ἐξαγόρευσιν τῶν ἁμαρτιῶν των ἐνώπιον τοῦ πνευματικοῦ πατρὸς. Ἐνῶ προσέρχονται προθύμως εἰς τὸ μυστήριον τῆς Ἰ. Ἐξομολογήσεως καὶ ἐπιθυμοῦν διακαῶς τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν των, ἐν τούτοις αἰσθάνονται εἰς τὸ βάθος τῆς ἐσωτερικότητός των μίαν ἰσχυρὰν ἀνάσχεσιν τῆς ἐξωτερικεύσεως τῆς ἐνοχῆς των. Θέλουν νὰ ἐξομολογηθοῦν, ἀλλὰ δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ ἀνοίξουν διάπλατα τὰς θύρας τῆς ψυχῆς των διὰ νὰ κατοπτεύσῃ τὸ ἐσωτερικὸν της ὁ πνευματικὸς.

Μία μεγάλη κατηγορία τοιούτων ἐξομολογουμένων εἶναι καὶ οἱ ἐντροπαλοί. Εἶναι ἄνθρωποι καλοπροαίρετοι, εὐαίσθητοι καὶ εὐσυνείδητοι, ἀλλὰ αἰσθάνονται ἰσχυρὰν ἐσωτερικὴν ἀντίδρασιν (ἐντροπήν) κατὰ τὴν στιγμὴν τῆς ἐξωτερικεύσεως τῶν ἁμαρτιῶν των εἰς τὸν πνευματικὸν των πατέρα. Πῶς πρέπει λοιπὸν νὰ ἀντιμετωπιζῇ ὁ τελευταῖος τὸν ἐντροπαλὸν ἐξομολογουμένον;

Ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ ἀγιορείτης, εἰς τὸ Ἐξομολογητῆριόν του, ἀφιερώνει μίαν μικρὰν παράγραφον εἰς τὸ «Πῶς πρέπει νὰ φέρεται ὁ πνευματικὸς με τοὺς ἐντροπαλοὺς». Ἀλλὰ τὸ ποιμαντικὸν τοῦτο πρόβλημα δικαιουται μεγαλυτέρας προσοχῆς καὶ μελέτης, ἐφ' ὅσον καὶ ὁ ἅγιος πατὴρ συνιστᾷ εἰς τὸν πνευματικόν. «Μεγάλην τέχνην καὶ φρονιμάδα πρέπει νὰ μεταχειρίζεσαι, Πνευματικέ, με τούτους ὅπου διὰ ἐντροπήν, ἢ δὲν ἐξομολογοῦνται ὀλότελα τὰς ἁμαρτίας των, ἢ τὰς ἐξομολογοῦνται μισάς, καὶ ὄχι ὀλοκλήρους».

Ἡ τέχνη καὶ ἡ φρονιμάδα τοῦ Πνευματικοῦ πατρὸς εἶναι δυνατὸν νὰ ἀφορᾶται ἀπὸ ποικίλας ἀφετηρίας καὶ ἀπὸ διαφόρους ἐκάστοτε προϋποθέσεις ἢ ἀφορμάς. Ὅπωςδὲποτε ὅμως τὸ πρόβλημα τῆς ἐντροπῆς, ἀπὸ τῆς ψυχολογικῆς του ὄψεως, εἶναι δυνατὸν νὰ μελετηθῇ ἐποικοδομητικῶς ὑπὸ τὸ φῶς τῶν πορισμάτων ὀρισμένων ψυχολογικῶν σχολῶν, αἱ ὁποῖαι ἐρευνοῦν τὸ αἰσθημα τῆς ἐνοχῆς. Ἡ σύγχρονος ἐρευνα τοῦ αἰσθήματος τῆς ἐνοχῆς ἐν σχέσει πρὸς τὴν ψυχολογικὴν λειτουργίαν τοῦ ἀσυνείδητου ἀποδίδει στοιχεῖα, τὰ ὁποῖα δύνανται νὰ βοηθήσουν τὸν πνευματικὸν εἰς τὴν μελέτην τῆς ψυχολογικῆς καὶ πνευματικῆς ἀντιδράσεως τοῦ ἐντροπαλοῦ ἐξομολογουμένου. Διατί ἕνας ἄνθρωπος εἶναι ἐντροπαλός;

Διατί, ἐνῶ οὗτος ἐπιθυμεῖ νὰ ἐξομολογηθῇ καὶ προσέρχεται εἰς τὸν πνευματικόν, δὲν ἐξωτερικεῖται μὲ ἀνάλογον ἐτοιμότητα καὶ προθυμίαν τὰς ἁμαρτίας του ἐνώπιον τοῦ πνευματικοῦ πατρός;

Αἱ ἀπαντήσεις εἰς τὰ ἐρωτήματα αὐτὰ πρέπει νὰ σχετίζονται καὶ μὲ τὸ ἀνθρώπινον (ψυχολογικόν) στοιχεῖον τῆς προσωπικότητος τοῦ ἐξομολογουμένου, ὡς ἄλλωστε ἀποδεικνύει καὶ ἡ παρατήρησις τοῦ Ἁγίου Νικοδήμου εἰς τὴν προαναφερθεῖσαν παράγραφον. «Μερικὲς φορές, λέγει οὗτος, ἀπὸ τὴν μικρὰν ἁμαρτίαν, ὅπου αὐτοὶ (οἱ ἐντροπαλοὶ) σοῦ ἐξομολογοῦνται, πρέπει σύ, ἀπὸ ὀλίγον ἐρευνῶντας, νὰ εὔρης τὴν μεγαλυτέραν... καθὼς καὶ ὁ Θεὸς ἔκαμε τὸν Ἰεζεκιήλ ἀπὸ μίαν μόνην τρύπαν, ὅπου ἐφαίνετο εἰς τὸν τοῦτον, νὰ σκάψῃ καὶ νὰ εὔρῃ θύραν καὶ ἀπὸ τὴν θύραν νὰ ἔμβῃ νὰ ἰδῇ ἐκεῖ μέσα κεκρυμμένα εἶδωλα καὶ βδελύγματα» (Ἰεζ. 8,7).

Ἐντροπαλὸς ἐξομολογούμενος, χωρὶς ἴσως νὰ τὸ γνωρίζῃ ὁ ἴδιος, ἀνοίγει διὰ τῆς συμπεριφορᾶς του καὶ τῶν ἀντιδράσεων του ἐνώπιον τοῦ πνευματικοῦ (τρύπας) ἐπὶ τῆς ἐπιφανείας τῆς προσωπικότητός του. Ἀπαιτεῖται πράγματι «τέχνη καὶ φρονιμάδα» ἐκ μέρους τοῦ πεφωτισμένου πνευματικοῦ διὰ νὰ εἰσέλθῃ δι' αὐτῶν καὶ νὰ ἰδῇ, ὡς ὁ Ἰεζεκιήλ, «μάτια βδελύγματα». Ὑπὸ τὸν ὄρον πάντοτε, τὸν ὁποῖον καὶ ὁ Ἅγιος Νικόδημος θέτει. «Πρέπει νὰ προσέχῃς καλῶς, Πνευματικέ, μήπως καὶ διδάξῃς κανένα καθαρὸν τὴν ἁμαρτίαν ἐκείνην, ὅπου δὲν ἤξευρες».

I. K.

Α Ν Α Κ Ο Ι Ν Ω Σ Ι Σ

Ἡ Ἱερὰ Ἀρχιεπισκοπὴ Ἀθηνῶν, πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν ποιμαντικῶν προβλημάτων, τὰ ὅποια δημιουργοῦνται ἐκ τῆς μεταξὺ τοῦ ὀρθοδόξου πληρώματος ξένης προπαγάνδας, προέβη εἰς τὴν ἴδρυσιν «Φροντιστηρίου Ἐκκλησιαστικῶν Στελεχῶν-Τμήματος Ἀντιμετωπίσεως Αἱρέσεων». Ὡς ἐπίσημος ἑναρξίς τοῦ Φροντιστηρίου ὀρίσθη ἡ 29 Ὀκτωβρίου, ἡμέρα Τετάρτη καὶ ὥρα 19.15' εἰς τὸν Ἱερὸν Ναὸν Ἁγίας Παρασκευῆς Ἀττικῆς (Προάστιον Ἁγίας Παρασκευῆς). Πρὸς φοίτησιν γίνεται δεκτὸς πᾶς ὀρθόδοξος ἄνδρας ἢ γυναῖκα, ἰδιαίτερος νεαρᾶς καὶ μέσης ἡλικίας, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ νὰ καταρτισθῇ ἐπὶ τῶν θεμάτων τῆς ὀρθοδόξου ἀληθείας καὶ τῆς πλάνης τῶν αἱρέσεων. Ἦδη ἐδήλωσαν συμμετοχὴν στελέχη, προερχόμενα ἐκ τῆς περιφερείας τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς καὶ ὁμόρων πρὸς Αὐτὴν Ἱερῶν Μητροπόλεων.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΝΤΑΞΕΩΝ ΚΑΙ ΛΟΙΠΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ ΑΦΟΡΩΝΤΩΝ ΤΟ Τ. Α. Κ. Ε.

Μετ' έγκρισιν του Δ/κού Συμβουλίου του TAKE και προς τον σκοπόν ενημερώσεως του Έφημεριακού Κλήρου, ανακοινούται εύχαρίστως, ότι δι' απόφάσεως του κ. Υπουργού των Κοινωνικών Υπηρεσιών, έκδοθείσης μετά πρότασιν αυτού (του Δ/κού Συμβουλίου), ηύξήθησαν από 1ης Σεπτεμβρίου 1975 αί συντάξεις των συνταξιούχων αυτού κατά ποσοστόν 25% εκείνων, οί όποιοί έσυνταξιοδοτήθησαν μέχρι 30/6/1968 και κατά 10% των μετά ταύτα.

Διά τής αύξήσεως ταύτης, ήτις, ώς γνωστόν, είναι δευτέρα έντός του έτους 1975 και διά τής όποίας περιωρίσθη εις τό έλάχιστον ή υπάρχουσα μεταξύ των παλαιωτέρων και νεωτέρων συνταξιούχων διαφορά, αί συντάξεις των συνταξιούχων του TAKE με πλήρη ύπηρεσίαν διεμορφώθησαν εις τά ακόλουθα ποσά:

α) Αί άπονεμηθεΐσαι μέχρι 30/6/1968:

Τών άνηκόντων εις την Α' μισθ. κατηγορ. από 6.082 εις 7.603 δρχ.
των άνηκόντων εις την Β' μισθ. κατηγορ. από 4.880 εις 6.100 δρχ.,
των άνηκόντων εις την Γ' μισθ. κατηγορ. από 4.028 εις 5.035 δρχ.,
των άνηκόντων εις την Δ' μισθ. κατηγορ. από 3.477 εις 4.346 δρχ.

β) Αί άπονεμηθεΐσαι από 1/7/1968 και έντευθεν:

Τών τής Α' μισθολ. κατηγορ. και έπί βαθμῶ 3φ εις δρχ. 11.225.
Τών τής Β' μισθολ. κατηγορ. και έπί βαθμῶ 5φ εις δρχ. 8.169. Τών τής Γ' μισθολ. κατηγορ. και έπί βαθμῶ 6φ εις δρχ. 7.340. Τών τής Δ' και έπί βαθμῶ 7φ εις δρχ. 6.341.

γ) Κατώτατον όριον:

Τέλος, διά τής αυτῆς ώς άνω απόφάσεως καθωρίσθη νέον κατώτατον όριον συντάξεως, ίσον προς τό ποσόν των 2.500 δρχ. άντί του έκ 2.000 δρχ. όπερ ίσχυε μέχρι 31/8/1975.

Κατόπιν τής αύξήσεως ταύτης, και πριν άκόμη αύτη δημοσιευθῆ εις την Έφημερίδα τής Κυβερνήσεως, ή άρμοδια Έπηρεσία του Ταμείου προέβη εις τον καταρτισμόν των σχετικῶν καταστάσεων με τά νέα ποσά και την αναλογοϋσαν εις έκαστον διαφοράν, ήτις και κατεβλήθη με την σύνταξιν του Νοεμβρίου.

Ἐξ ἀφορμῆς ὁμως τῶν ἀνωτέρω καὶ πρὸς τὸν σκοπὸν ἐνημερώσεως τῶν συνταξιούχων τοῦ Ταμείου, ὅσον καὶ τῶν ἐν ἐνεργείᾳ ἐφημερίων, εἶναι ἀνάγκη νὰ σημειωθοῦν καὶ τὰ ἀκόλουθα σχετικῶς μὲ τὰς συντάξεις τοῦ TAKE, ἢ κατάστασις τῶν ὁποίων δὲν εἶναι εἰς ὅλους ἐπαρκῶς γνωστῆ.

Σήμερον αἱ συντάξεις τοῦ TAKE, παρ' ὅτι ἀκόμη δὲν ἔχουν ἐξισωθῆ ἀπολύτως πρὸς τὰς τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων ὡς πρὸς τὸ ὕψος, ἐν τούτοις αὐταὶ ἔχουν βελτιωθῆ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ οὐδεμία σύγκρισις μὲ τὰς καταβαλλομένας μέχρι τοῦ προπαρελθόντος ἔτους. Ἐπιδίωξις βεβαίως τοῦ Ταμείου, ὡς ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῆς ἀποφασισθεῖσης ἀναλογιστικῆς μελέτης διὰ τὸν Κλάδον Συντάξεως, εἶναι, ὅπως αὐταὶ ἐξισωθοῦν μὲ τὰς τῶν δημοσίων ὑπαλλήλων.

Σήμερον ὁμως τοῦτο μὲ τοὺς ὑπάρχοντας πόρους εἶναι σχεδὸν ἀδύνατον, καθ' ὅσον σημαντικὸν μέρος τῶν πόρων τοῦ TAKE ἀπορροφᾶται ὑπὸ τοῦ Κλάδου Ἀσθενείας, αἱ δαπάναι τοῦ ὁποίου διαρκῶς ἀνέρχονται. Ἀπόδειξις τούτου εἶναι ὅτι ὁ καταρτισθεὶς ἤδη προϋπολογισμὸς τοῦ TAKE τοῦ ἔτους 1976 οὐδένα περίσσευμα καταλλείπει.

Πέραν ὁμως τοῦ Κλάδου Ἀσθενείας σημαντικὴν ἄνοδον ἔχουν σημειώσει καὶ αἱ δαπάναι τοῦ Κλάδου Συντάξεων καὶ εἰδικώτερον αἱ συντάξεις, αἱ ὁποῖαι κατὰ μὲν τὸ τρέχον ἔτος θὰ ὑπερβοῦν τὰ 170 ἑκατομ. δρχ. κατὰ δὲ τὸ ἐπόμενο (1976) τὰ 200.

Περαιτέρω ἐκ τῶν ἀποθεματικῶν τοῦ Κλάδου Συντάξεων, τὰ ὁποῖα ἐδημιουργήθησαν ἐκ περισσεύματος τῆς χρήσεως 1974, θὰ καλυφθοῦν καὶ τὰ ἑλλείμματα τοῦ Κλάδου Ἀρωγῆς, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ παρὸν ἔτος προβλέπεται, ὅτι θὰ ὑπερβοῦν τὰ 18 ἑκατομμύρια.

Βάσει συνεπῶς τῶν ἀνωτέρω τὰ ποσά, τὰ ὁποῖα θὰ διατεθοῦν διὰ παροχὰς (συντάξεις, νοσήλια καὶ ἐφ' ἅπαξ βοηθήματα) κατὰ μὲν τὸ παρὸν ἔτος ὑπολογίζονται ὅτι θὰ ἀνέλθουν εἰς 310 ἑκατομ. δρχ. κατὰ δὲ τὸ ἔτος 1976 εἰς 360, πλέον τῶν ἐξόδων διοικήσεως καὶ διαχειρίσεως, τὰ ὁποῖα κατὰ τὸ παρὸν ἔτος ὑπολογίζονται εἰς 12 περίπου ἑκατομμύρια, ἐξ ὧν 8 ἑκατ. μισθοὶ τοῦ πάσης φύσεως προσωπικοῦ του.

Ἄλλὰ ἂν αἱ συντάξεις τοῦ TAKE ὑπολείπωνται κατὰ τι ὡς πρὸς τὸ ὕψος τῶν τοῦ Δημοσίου, ὑπερτεροῦν ὁμως αὐτὰ εἰς ἄλλα σημεία.

α) Ὡς πρὸς τὸ κατώτατον ὄριον: Ὡς ἀνεφέρθη ἀνωτέρω, τὸ κατώτατον ὄριον τῶν συντάξεων τοῦ TAKE ἔχει καθορισθῆ ἀπὸ 1/9/1975 εἰς τὸ ποσὸν τῶν 2.500 δρχ., ἐνῶ διὰ τοὺς συνταξιούχους τοῦ Δημοσίου εἶναι πολὺ μικρότερον. Ἐχει δὲ τοῦτο μεγίστην σημασίαν, διότι ἐκ τῶν 3.600 συνταξιούχων τοῦ TAKE οἱ 1.800 περίπου ἔχουν ὑπαχθῆ εἰς τὸ κατώτατον ὄριον. Τοῦτο σημαίνει, ὅτι ἡ σύνταξις τῶν προσώπων αὐτῶν, τοῦλάχιστον τῶν περισσοτέρων, θὰ ἦτο, λόγῳ τῶν ἐτῶν ὑπηρεσίας καὶ τοῦ μισθοῦ των, μικρότερα καὶ τῶν 1.000 ἀκόμη δρχ.

β) Ὡς πρὸς τὰς προϋποθέσεις συνταξιοδοτήσεως: Ἐχει καὶ ἄλλοτε λεχθῆ καὶ πρέπει ὡς ἐκ τούτου νὰ εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστόν, ὅτι διὰ τοὺς κληρικούς ἠσφαλισμένους τοῦ TAKE καὶ τὰ προστατευόμενα μέλη τούτων δὲν ὑφίστανται χρονικὰ ὅρια, ὡς συμβαίνει μὲ τὸ Δημόσιον. Εἰς τὸ TAKE εἶναι δυνατὴ ἡ συνταξιοδότησις τῆς ὀρφανικῆς οἰκογενείας τοῦ κληρικοῦ ἀκόμη καὶ μὲ μίαν ἡμέραν ὑπηρεσίαν εἰς τὴν περίπτωσιν θανάτου τούτου. Βάσει δὲ τῶν εὐεργετικῶν τούτων διατάξεων, συνταξιοδοτοῦνται περὶ τὰ 630 πρόσωπα, τὰ ὅποια καλύπτουν τὸ 1/6 τῶν συνταξιούχων. Ταῦτα εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν ἐφηρμόζοντο αἱ διατάξεις τοῦ Δημοσίου, οὔτε σύνταξιν θὰ ἐλάμβανον, ἀλλ' οὔτε καὶ περίθαλψιν θὰ εἶχον.

Καθ' ὅσον ἀφορᾷ τὸ καταλειφθῆν κατὰ τὴν 31/12/1974 περίσσευμα, τὸ ὅποιον ἐθεωρήθη ὑπὸ πολλῶν ὡς ὑπέρογκον, τοῦτο προέρχεται κυρίως ἐκ τῆς ἐργοδοτικῆς εισφορᾶς, ἡ ὅποια, ὡς γνωστόν, ἤρχισε καταβαλλομένη ἀπὸ 1/1/1973. Διὰ τοῦ περισσεύματος τούτου, ὅπερ, σημειωθῆτω, ἦτο περιστατικόν, ὅπως περιστατικὰ ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον καὶ πάντα τὰ κατὰ τὰ λοιπὰ ἔτη καταλειφθέντα τοιαῦτα, ὡς προελθόντα ἐκ τῶν αὐξήσεων τῶν μισθῶν, ἐνισχύθησαν τὰ διαθέσιμα τοῦ Ταμείου, τὰ ὅποια εἶχον μειωθῆ εἰς ἐπικίνδυνον βαθμόν. Ἐκ τούτου θὰ καλυφθοῦν πάντα τὰ προαναφερθέντα ἐλλείμματα, ἢτοι τῶν Κλάδων Ἀσθενείας καὶ Ἀρωγῆς τόσοσιν τοῦ παρόντος ἔτους, ὅσον καὶ τοῦ ἐπομένου (1976).

Ἄλλωστε, ὡς εἶναι γνωστόν, πάντα τὰ διαθέσιμα τοῦ TAKE εἶναι κατατεθειμένα εἰς τὴν Τράπεζαν τῆς Ἑλλάδος καὶ διὰ τῶν τόκων τούτων ἐνισχύονται τὰ ἐτήσια ἔσοδα αὐτοῦ.

Σημειοῦται ἐπ' εὐκαιρίᾳ, ὅτι τὰ διαθέσιμα τοῦ TAKE, κατὰ τοὺς Ἀναλογιστάς, οἱ ὅποιοι κατὰ καιροὺς προέβησαν εἰς τὴν σύνταξιν Ἀναλογιστικῶν μελετῶν, ἔπρεπε νὰ ἀνήρχοντο εἰς πολὺ μεγαλύτερα ποσά, καὶ τοῦτο πρὸς μείζονα ἀσφάλειαν ὄχι μόνον τοῦ Ταμείου, ἀλ-

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΑΠΟΧΗΣ ΤΩΝ ΠΙΣΤΩΝ ΕΚ ΤΟΥ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΜΟΥ*

Κατὰ διαφόρους Κυριακάς, ὑπὸ τῶν Ἐφημερίων τῶν Ἐνοριῶν θὰ ἔδει νὰ διοργανῶνται εἰδικὰ συνεργεῖα, ἅτινα ἐπισκεπτόμενα ἀπάσας τὰς οἰκονογεῖας τῆς ἐνορίας θὰ διανέμωσι δωρεὰν τὴν «Φωνὴν τοῦ Κυρίου» ἢ ἕτερα καλοτυπωμένα φυλλάδια, τὰ ὁποῖα θὰ πληροφορῶσι τοὺς ἐνορίτας περὶ τῆς μεγίστης σημασίας τοῦ Ἐκκλησιασμοῦ καὶ περὶ ἐτέρων τινῶν συναφῶν ποιμαντικῶν τῆς ἐνορίας καὶ Ἐκκλησίας θεμάτων.

Τὰ ἐν λόγῳ ἔντυπα καλὸν εἶναι, ὅπως τὰ διανέμωμεν καὶ εἰς ἐτέρους χώρους ὁμαδικῆς συγκεντρώσεως, ὡς λ.χ. τὰ ἐν τῇ ἐνορίᾳ ὑπάρχοντα σχολεῖα, ἐργοστάσια, ὑπηρεσίας, στρατόπεδα κ.ο.κ.

Νὰ πληροφορηθῇ τὸ χριστεπώνυμον πλήρωμα, δι' ὅλων τῶν μέσων ἅτινα ἡ Ἐκκλησία διαθέτει, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἄνευ

---

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 409 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

λὰ καὶ αὐτῶν τούτων τῶν ἠσφαλισμένων του. Ἀντίθετα ὁμως πρὸς τοῦτο τὸ TAKE ἐφήρμοσε καὶ ἐφαρμόζει τὸ διανεμητικὸν σύστημα.

Τέλος, ἂν καὶ θὰ ἐπακολουθήσῃ ἀναλυτικὴ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ἐνημέρωσις, ὑπογραμμίζομεν καὶ ἐνταῦθα ὅτι αἱ ὑπὲρ τοῦ TAKE κρατήσεις τῶν ἐφημερίων καὶ λοιπῶν ἠσφαλισμένων αὐτοῦ, διὰ τὰς ὁποίας πολὺς θόρυβος γίνεται, ἀνεργονταὶ εἰς 11% μόνον καὶ οὐχὶ εἰς 20 ἢ εἰς 22% ὡς πιστευοῦν πολλοί, καὶ διὰ τῶν ὁποίων καλύπτεται ἡ ἀσφάλις τῶν ἐφημερίων εἰς τοὺς Κλάδους Συντάξεως καὶ Ἀσθενείας (7%) καὶ Ἀρωγῆς (4%). Αἱ πέραν τοῦ ποσοστοῦ τούτου καταβαλλόμεναι εἰσφοραὶ ἀφοροῦν κρατήσεις ὑπὲρ τοῦ Τ.Α.Υ.Υ.Π. καὶ τοῦ περιοδικοῦ «Ἐκκλησία» (5% καὶ 0,50% ἀντιστοίχως), χαρτόσημον (1,2%) φόρον εἰσοδήματος καὶ Ο.Γ.Α., ἤτοι ἐν συνόλῳ 7 ἕως 8% περίπου, ἀναλόγως δηλ. τοῦ φόρου εἰσοδήματος ἐκάστου. Εἰς τὰ ἀνωτέρω ποσοστά δὲν ὑπολογίζονται αἱ τυχόν δόσεις πρὸς ἐξόφλησιν δανείων.

ΠΡΟΣΦΟΡΑ: ΣΥΝΟΜΙΛΙΑ

Κάθε άνθρωπος, ὁ ὁποῖος εἶναι εἰς θέσιν νὰ ζητήσῃ βοήθειαν, δύναται νὰ βοηθηθῇ. Τοῦτο ἀποτελεῖ ἐμπειρίαν, τὴν ὁποίαν ἀποκτοῦν ὅλοι, ὅσοι προσφέρουν τὰς ὑπηρεσίας των εἰς οἰονδήποτε τομέα τοῦ ποιμαντικοῦ ἔργου.

Πόσες φορές, ὅμως, δὲν χάνεται ἡ φωνὴ τοῦ ἀδελφοῦ μας, ὁ ὁποῖος ζητεῖ βοήθειαν, διότι δὲν ὑπάρχει κάποιος νὰ τὴν ἀκούσῃ;

Ὑπάρχουν, βεβαίως, αἱ διάφοροι κοινωνικαὶ ὑπηρεσίαι, τὰς ὁποίας ἔχει ὀργανώσει τὸ Κράτος. Εἰς τὸ ἐξωτερικὸν μάλιστα ἀναπτύσσουν ὀργανωμένην δραστηριότητα καὶ αἱ διάφοροι Ἐκκλησίαι, αἱ ὁποῖαι ἔχουν, ὄντως, νὰ ἐπιδείξουν ἀξιόλογον κοινωνικὴν δραστηριότητα, βασιζομένην εἰς τοὺς ἰδίους, σχεδόν, κανόνας τῆς κοινωνικῆς ἐργασίας (συγκέντρωσις στοιχείων, ἐπαλήθευσις, θεραπεία)¹.

---

1. Περὶ τῶν σχέσεων τῆς ἐκκοσμηκευμένης κοινωνικῆς Προνοίας πρὸς τὸ ποιμαντικὸν ἔργον τῆς Ἐκκλησίας ἰδέ: Ἄ. Ἀλεβιζοπούλου, ἡ Ἐξομολόγησις καὶ ὁ σύγχρονος ἄνθρωπος, Ἀθῆναι 1973, ἰδιαίτερος τὰς σελίδας 20-31.

τῆς συμμετοχῆς αὐτοῦ ἐν τῇ Θεῖᾳ Λατρείᾳ, Θ. Λειτουργίᾳ, Θ. Εὐχαριστίᾳ καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ δὲν σώζεται.

Νὰ πληροφορηθῶμεν τὸν λαὸν τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἡ ἀκρόασις τῆς Θ. Λειτουργίας, ἐκτὸς ἐξαιρέτων καὶ σοβαρῶν περιπτώσεων, ὡς λ.χ. ἀσθενείας, γήρατος κ.λ.π., ἐκ τοῦ ραδιοφώνου ἢ τῆς τηλεοράσεως δὲν ἐξυπηρετεῖ τὸ γεγονός τῆς ἐν Χριστῷ ἀπολυτρώσεως, δὲν μεταδίδει, ἐν πολλοῖς, τὴν διὰ τῆς ἐνεργοῦς συμμετοχῆς τῶν πιστῶν ἐν τῇ λατρευτικῇ ζωῇ τῆς Ἐκκλησίας παρεχομένην τῇ Ἐκκλησίᾳ Θεῖαν Χάριν ἐνῶ, ἀντιθέτως, ἡ ἐνεργὸς συμμετοχὴ τῶν πιστῶν ἐν τῇ Λατρείᾳ τῆς Ἐκκλησίας συμβάλλει θετικῶς εἰς τὸ γεγονός τῆς ἐν Χριστῷ ἀπολυτρώσεως τῶν πιστῶν.

Νὰ καταστήσωμεν συνειδητὸν εἰς τὸν λαόν, τί εἶναι ἡ Ἐκκλησία καὶ τί εἶναι ἡ Λειτουργία. Ἡ Θ. Λειτουργία εἶναι ἔργον δηλωτικὸν τῆς ἐνότητος τῆς Ἐκκλησίας, εἶναι ἡ ἔκφρασις τῆς ζωῆς τῶν ζώντων μελῶν τῆς Ἐκκλησίας, ὁ δὲ λαὸς καλεῖται νὰ προσφέρῃ ἔργον καὶ νὰ λάβῃ χάριν, ἣν θὰ μεταφέρῃ πρὸς τὰ ἕξω, πρὸς τὸν Κόσμον.

(Συνεχίζεται) Ἀρχιμ. ΤΙΜΟΘΕΟΣ ΤΡΙΒΙΖΑΣ, πτ. Θ. Μ. Ph.

Παρόμοιαι προσπάθειαι καταβάλλονται και εις την πατρίδα μας, ιδιαιτέρως κατά τὰ τελευταῖα ἔτη, κατά τὰ ὅποια ὀργανοῦνται διάφοροι «ὑπηρεσίαι», εἴτε εις τὰ πλαίσια μιᾶς Ἱερᾶς Μητροπόλεως, εἴτε και ἐπὶ ἐνοριακοῦ ἐπιπέδου.

Ὅμως, ὁ ἀδελφός μας, ὁ ὅποιος ἔχει ἀνάγκη, δὲν διαθέτει πάντοτε τὴν δύναμιν νὰ ἀπειθυνθῇ εἰς μίαν «ὑπηρεσίαν», νὰ «καταγραφῇ» και νὰ καταστῇ μία «περίπτωσης», ἔστω και ἐν ἡ «ὑπηρεσία» αὐτῇ εἶναι ἐκκλησιαστικῇ.

Ἐπάρχουν, βεβαίως, πολλὰ περιπτώσεις, κατά τὰς ὁποίας εἰς ἀδελφός μας ὁδηγεῖ τὰ βήματά του εἰς τὸν πνευματικόν, διὰ νὰ τοῦ «ἀνοιξῇ τὴν καρδιά του», ἀλλὰ και τοῦτο, δυστυχῶς, ἀποτελεῖ εἰς τὴν ἐποχὴν μας μόνον ἐξαιρέσιν.

Ὅμως πολλοὶ «ἀπελπισμένοι», οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μας, οἱ ὅποιοι ζητοῦν βοήθειαν, διαθέτουν τὴν δύναμιν, ἡ ὅποια εἶναι ἀπαραίτητος διὰ νὰ κάνουν ἐν τηλεφώνημα, διὰ νὰ ὁμιλήσουν μὲ κάποιον, ὁ ὅποιος δὲν τοὺς γνωρίζει, τοῦ ὁποίου ἀκούεται μόνον ἡ φωνή. Ἐὰν ἐγνώριζον ὅτι ὑπάρχει κάποιος ἀριθμὸς τηλεφώνου, ὅτι ὑπάρχει ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν τῆς ἡμέρας και τῆς νυκτὸς κάποιος, ὁ ὅποιος θὰ σηκώσῃ τὸ ἀκουστικόν διὰ νὰ ἀκούσῃ μὲ ἀγάπην και κατανόησιν και νὰ συνομιλήσῃ μαζί των, θὰ εἶχον τὴν δύναμιν νὰ κάνουν αὐτὸ τὸ τηλεφώνημα και θὰ συνεχέντρωνον τόσον πολὺ ὀλόκληρον τὴν προσοχὴν των εἰς τὴν φωνὴν αὐτὴν και εἰς τοὺς λόγους ποὺ μεταδίδονται μέσω τοῦ τηλεφώνου, ὥστε τίποτε νὰ μὴ καθίσταται ἱκανὸν νὰ τοὺς ἀποσπάσῃ τὴν προσοχὴν.

Τότε δύναται νὰ γίνῃ μία σωτήριος προσφορά εἰς ἀδελφούς μας, οἱ ὅποιοι εὐρίσκονται πρὸ τοῦ χεῖλους τῆς καταστροφῆς.

Προσφορά: «Ἐλπίς», ἀνέφερε χαρακτηριστικῶς συνεργάτης τῆς προσπαθείας, ἡ ὅποια ἔχει ὡς κύριον σκοπὸν νὰ τείνῃ χεῖρα βοηθείας πρὸς ἕνα κύκλον προσώπων, τὰ ὅποια πιστεύουν ὅτι εἶναι μόνα, αἰσθάνονται τὸν ἑαυτὸν των πρὸ ἐνὸς ἀδιεξόδου λόγῳ ἰδιαιτέρων καταστάσεων τῆς ζωῆς. Πρὸς πρόσωπα ἀπροσάρμοστα και, ἀκόμη, πρὸς ὑποψηφίους αὐτόχειρας.

Περὶ ποίας προσπαθείας πρόκειται; Καθὼς θὰ ἔχη γίνῃ ἀντιληπτόν, πρόκειται περὶ τῆς «Ποιμαντικῆς ἀπὸ τηλεφώνου» (Telephonseelsorge), ἡ ὅποια ὑφίσταται ἀπὸ δεκαετίας εἰς πολλὰς Εὐρωπαϊκὰς πόλεις.

Εἰς τὰς ἀγγελίας τῶν ξένων ἐφημερίδων, κάτω ἀπὸ τὴν στήλην «Διάφορα», δημοσιεύονται κατά τὴν τελευταίαν δεκαετίαν ἀγγελίαι, ἀναφερόμεναι εἰς τὴν ἐν λόγῳ ποιμαντικὴν ἐργασίαν.

(Συνεχίζεται) Πρεσβυτέρα ΑΝΤΩΝΙΑ ΑΛΕΒΙΖΟΠΟΥΛΟΥ

ΠΗΓΗ ΑΓΑΘΩΝ Η ΜΕΤΑΛΗΨΙΣ *

Δ'. Ἡ πρὸ τῆς θείας Μεταλήψεως νηστεία.

Σχετικῶς μὲ τὸ ζήτημα τῆς νηστείας, αἱ γνῶμαι διίστανται, μέχρι τοῦ σημείου νὰ δημιουργοῦνται περίεργοι καταστάσεις, νὰ ἐκδίδωνται Συνοδικαὶ ἀποφάσεις, αἱ ὁποῖαι διώρθωσαν ἢ συνεπλήρωσαν τὰς προγενεστέρας. Ὅλα αὐτά, ἀπὸ κακὴν ἢ διάφορον ἐρμηνείαν τῶν Ἱερῶν Κανόνων.

Ὡς μικρὸν παράδειγμα παραθέτομεν ἀπόσπασμα ἀπὸ τὸ Σύνταγμα Ἀζύμων (σελ. 287), ἀναφερόμενον εἰς τὴν περίπτωσιν, καθ' ἣν τινὲς τῶν τότε χριστιανῶν κατέλυον τὴν νηστείαν τῆς Μ. Πέμπτης. Ἀλλὰ τὸ κείμενον εἶναι ἀρκετὰ εὐληπτον καὶ διὰ τοῦτο τὸ ἀντιγράφομεν αὐτούσιον: «Νηστικοὶ ἐλειτούργουν καὶ νηστικοὶ μετελάμβανον πάντοτε οἱ χριστιανοί, πάρεξ εἰς καιρὸν ἀνάγκης, ὅταν τις ἄρρωστος γευσάμενος τροφῆς, ἐκινδύνευεν εἰς θάνατον, ἢ δι' ἄλλην ἀνάγκην. Τὸ ὁποῖον τὸ σημειῶνω εἰς ἐξήγησιν τοῦ πεντηκοστοῦ κανόνος τῆς ἐν Λαοδικεῖᾳ Συνόδου, τοῦ λέγοντος ὅτι, οὐ δεῖ ἐν τῇ τεσσαρακοστῇ τῇ ὑτέρα ἐβδομάδι τὴν πέμπτην λύειν, καὶ ὄλην τὴν τεσσαρακοστὴν ἀτιμάζειν, ἀλλὰ δεῖ πᾶσαν τὴν τεσσαρακοστὴν νηστεύειν ξηροφαγοῦντας. Τὸν ὁποῖον κανόνα πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἀπλουστέρους ἀναγινώσκουσιν καὶ δὲν τὸν καταλαμβάνουσιν. Ἰστέον τοίνυν, ὅτι τινὲς ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους χριστιανούς τῇ μεγάλῃ Πέμπτῃ δὲν ἐνήστευον, ἀλλὰ κατέλυον τὴν νηστείαν, προφασιζόμενοι ὅτι κατ' αὐτὴν τὴν ἡμέραν καὶ ὁ Χριστὸς ἐποίησε δεῖπνον μετὰ τῶν μαθητῶν αὐτοῦ καὶ ἔπειτα παρέδωκε τὸ Μυστήριον τοῦ Κυριακοῦ Δείπνου· διὸ καὶ πρότερον ἐγεύοντο τροφῆς καὶ μετέπειτα ἐλειτούργουν, μμούμενοι τάχα τὸν Χριστόν. Τοὺς τοιοῦτους λοιπὸν διορθοῖ ἡ ἐν Λαοδικεῖᾳ Σύνοδος, λέγουσα μὴ δεῖν λύειν τὴν νηστείαν τῆς μεγάλης Πέμπτης. Ἀλλὰ διὰ τὸ νὰ εἶναι τὴν Σύνοδον ταύτην τοπικὴν οὐκ ἤκουσεν αὐτῆς ἡ ἐν Καρθαγένῃ Σύνοδος, ἀλλ' ἐξέθετο κανόνα ἐναντίον (μδ'), ἐν ᾧ διορίζει, ὅτι πάντοτε μὲν ἡ λειτουργία νὰ γίνεται ἀπὸ νηστικούς, ἐξηρημένης μᾶς ἐτησίας ἡμέρας, ἐν ἣ τὸ Κυριακὸν Δεῖπνον ἐπιτελεῖται, τῆς μεγάλης δηλαδὴ Πέμπτης. Οὕτω τοίνυν ἀντιλεγόντων τῶν δύο τούτων τοπικῶν Συνόδων, διωρθώσατο αὐ-

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 379 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 19-20 τεύχους.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΣΕ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ, ΚΑΝΟΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΑΛΛΕΣ ΑΠΟΡΙΕΣ *

Ἡ παρατήρησις, λοιπόν, τοῦ ἐρωτῶντος εἶναι ἀκριβής. Κατὰ τὰ λειτουργικά μας κείμενα ὁ Κύριος πρῶτα καθηγγίασε τὸν ἄρτο καὶ τὸ ποτήριον, καὶ ἐπομένως τὸ μετέβαλε σὲ σῶμα καὶ αἷμα, καὶ κατόπιν τὰ προσέφερε στοὺς ἀποστόλους λέγοντας τοὺς λόγους τῆς συστάσεως. Στὸ ἐρώτημα τώρα, γιατί ἡ ἐκκλησιαστικὴ πράξις κάνει τὸ ἀντίστροφο, πρῶτα λέγει δηλαδή τὸ «Λάβετε, φάγετε...» καὶ «Πίετε...» καὶ κατόπιν διὰ τῆς ἐπικλήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος καθαγιάζει τὰ δῶρα, ἀπαντᾷ ἐπιγραμματικῶς ὁ Νικολάος Κεβάσιλας, ὅτι ἡ περιγραφή τοῦ μυστικοῦ δείπνου κατὰ τὴν θείαν λειτουργίαν καὶ ἡ ἐκφώνησις τῶν κυριακῶν λογίων ἀπὸ τὸν ἱερέα γίνεται «ἐν εἶδει διηγήσεως» (Ἑρμηνεία τῆς θείας λειτουργίας, κθ' 22). «Ἡ, ὅπως ὁ Συμεὼν Θεσσαλονικῆς σημειώνει, ὅτι «πρὸς τὸν Πατέρα ἐκδιηγούμενος καὶ ἀνυμνῶν τὰ τῆς οικονομίας ὁ ἱερεὺς, πρῶτον μὲν τὰς τοῦ Χριστοῦ θείας ἀνακράζει φωνὰς καὶ ὅτι τοῦτο αὐτὸς παρέδωκε καὶ ὅτι διὰ τοῦτο προσφερόμεν σοι ταῦτα ὑπὲρ πάντων κατὰ τὴν αὐτοῦ ἐντολήν· λοιπὸν δεόμεθά σου, σὺ τὸ Πνεῦμά σου ...ἐξαπόστειλον» (Ἑρμηνεία... πη'). Καὶ κατωτέρω «διηγούμενος... ταύτας λέγει πρὸς τὸν Πατέρα τὰς φωνὰς» (ἐνθ' ἄνωτ.).

Μὲ ἄλλους λόγους, γὰρ νὰ κατανοήσουμε τὴν πορεία τῆς λειτουργικῆς εὐχῆς πρέπει νὰ ἔχουμε κατὰ νοῦν τὴν δομὴν καὶ κάθε ἄλλης εὐχῆς στὴν θείαν μας λατρεία. Ἀρχίζουν συνήθως μὲ μία δοξολογία, ἐκτενῆ ἢ σύντομο καὶ προχωροῦν στὴν ἀνάμνησιν τῶν σημείων ἐκείνων τῆς θείας οικονομίας ποὺ προτυπώνουν ἢ δικαιώ-
νουν τὴν Ἐκκλησιαστικὴν πράξιν· θαρροῦσα σ' αὐτὰ ἡ Ἐκκλησία ἔρχεται νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν τελεταρχικὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος γιὰ τὴν τέλεσιν τῆς ἀντιστοίχου ἀγιαστικῆς πράξεως καὶ κατακλείει

* Συνέχεια ἐκ τῆς σελ. 414 τοῦ ὑπ' ἀριθ. 21-22 τεύχους.

τὰς ἡ Οἰκουμενικὴ ἕκτη Σύνοδος, κανόνι κθ' βεβαιώσασα τὸν πεντηκοστὸν κανόνα τῆς ἐν Λαοδικείᾳ Συνόδου καὶ θεραπεύσασα καὶ τὸν κανόνα τῶν ἐν Κερθαγένῃ ἁγίων Πατέρων, καὶ διορίσασα, ἵνα καὶ ἐν αὐτῇ τῇ μεγάλῃ Πέμπτῃ μὲνῃ ἡ νηστεία, καθάπερ καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς ἡμέραις τῆς τεσσαρακοστῆς καὶ ἡ λειτουργία ὑπὸ νηστικῶν ἐπιτελεῖται. Καὶ ἴδε Συνόδου ΣΤ' κανόνα κθ' καὶ τὸ εἰς αὐτὸν σχόλιον τοῦ Ζωναρά.

(Συνεχίζεται)

ΑΝΔΡΕΑΣ Ν. ΝΟΜΙΚΟΣ

τὴν εὐχὴ μὲ τὴν ἀπαρίθμησι τῶν καρπῶν, ποῦ θὰ δρέψουν ἐξ αὐτῆς κατὰ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου οἱ πιστοί, καὶ μὲ μία δοξολογικὴ τριαδικὴ ἐπισφράγισι. Αὐτὸ ποῦ γίνεται σ' ὅλες τις εὐχές, ἰδιαίτε-
 ρως παρατηρεῖται στὴν εὐχὴ τῆς ἁγίας ἀναφορᾶς, τὴν κεντρικὴ
 καθαγιαστικὴ εὐχὴ τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας, ποῦ
 ἀποτελεῖ τὴν ὑψίστη καὶ λαμπροτέρα λατρευτικὴ ἐκδήλωσι τῆς
 Ἐκκλησίας. Ἀπευθύνεται πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα· Τὸν δοξολογεῖ
 γιὰ τὴν μεγαλειότητά Του καὶ τὰ θαυμάσια ἔργα Του· Τὸν εὐχαρι-
 στεῖ γιὰ τὴν πρὸς τὸ ἀνθρώπινο γένος ἀγάπη καὶ τις ἀπειρες πρὸς
 αὐτὸ εὐεργεσίες Του καὶ ἰδιαίτερος γιὰ τὴν ἀνάπλασι τοῦ ἀνθρώ-
 που, ποῦ ἔγινε διὰ τοῦ ἔργου τῆς ἐν Χριστῷ οἰκονομίας. Διηγεῖται
 τὰ κύρια σημεῖα τοῦ ἔργου αὐτοῦ καὶ μάλιστα τὴν παράδοσι
 τοῦ μυστηρίου τῆς θείας εὐχαριστίας στοὺς μαθητὰς κατὰ τὸν μυστι-
 κὸ δεῖπνο καὶ τὴν θέλησί Του νὰ τελοῦμε αὐτὸ εἰς ἀνάμνησίν Του
 καὶ νὰ συσσωματούμεθα διὰ τῆς κοινωνίας μὲ Αὐτόν, προσωπικὰ
 ἔτσι προσοικειούμενοι τὸ ἔργο τῆς σωτηρίας. Ἀκριβῶς ἡ πρᾶξις
 αὐτὴ καὶ ἡ θέλησις τοῦ Κυρίου δίδει στὴν Ἐκκλησία τὴν δύναμι
 καὶ τὴν ἐξουσία ἐν ἁγίῳ Πνεύματι νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ μυστήριον, γι'
 αὐτὸ καὶ ἐπικαλεῖται τὴν ἐπιφοίτησί Του γιὰ τὴν μεταβολὴ καὶ
 μεταστοιχείωσι τῶν δώρων τῆς Ἐκκλησίας σὲ σῶμα καὶ αἷμα
 Χριστοῦ.

Οἱ ἰδρυτικοὶ λόγοι καὶ ἡ πρᾶξις τοῦ Κυρίου παραβάλλονται
 ἀπὸ τοὺς Πατέρας τῆς Ἐκκλησίας πρὸς τὸ «Ἐλαστησάτω ἡ γῆ...»
 καὶ τὸ «Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε...» τῆς δημιουργίας. Τὸ ἅπαξ
 τότε λεχθὲν διὰ παντὸς ἐνεργεῖ καὶ ἐνδυναμώνει τὴν κτιστὴ φύσι
 στὴν ἀνανέωσι τῆς δημιουργίας, ὅπως καὶ ἡ ἅπαξ τότε τελεσθεῖσα
 μυσταγωγία διηνεκῶς, δυνάμει τῆς δεσποτικῆς ἱερουργίας διὰ τῆς
 ἐπικλήσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος ἐπαναλαμβάνεται ἀπὸ τὴν Ἐκ-
 κλησία. Ἔχομε καὶ ἐδῶ μία Τριαδικὴ λειτουργία γιὰ τὴν ἀνάπλασι
 τοῦ κόσμου, ὅπως στὴν σάρκωσι τοῦ Θεοῦ Λόγου: Καὶ ἐδῶ εὐδοκεῖ
 ὁ Πατὴρ, ἐπέρχεται τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον καὶ μεταποιεῖ τὰ εὐχαρι-
 στιακὰ εἶδη σὲ σῶμα καὶ αἷμα τοῦ Υἱοῦ, τοῦ Χριστοῦ.

Σχετικὰ πρὸς τὸ θέμα αὐτὸ ἔχουν γραφῆ πολλά κατὰ τὴν
 ὑστέρᾳ βυζαντινῆ ἐποχῆ καὶ ἀπὸ νεωτέρους, γιὰτὶ ὑπάρχει μεταξὺ
 Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως, ὡς γνωστόν, μία θεολογικὴ διαφορὰ ὡς
 πρὸς τὸν χρόνο τοῦ καθαγιασμοῦ τῶν τιμίων δώρων κατὰ τὴν θεία
 εὐχαριστία, ἂν γίνεται δηλαδὴ ἡ μεταβολὴ κατὰ τοὺς λόγους τῆς
 συστάσεως ἢ κατὰ τὴν ἐπίκλησι. Καὶ ἡ ἐρώτησις ποῦ ἐξετάζομε
 ἐδῶ, καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλωμε, ἔχει συνάρτησι πρὸς τὸ θεολογικὸ
 αὐτὸ ζήτημα.

Συνοπτικὰ ὅμως, γιὰ νὰ μείνωμε ὅσο τὸ δυνατὸν ἔξω ἀπὸ τὴ
 μακρὰ αὐτὴ καὶ δύσκολο θεολογικὴ ἀντιλογία,μποροῦμε νὰ ἀπαν-

Στὸ περιθώριο τῆς Ἀγίας Γραφῆς

ΤΟΝ «ΕΚΤΙΣΕ» Ο ΚΥΡΙΟΣ

«Πᾶν δῶρημα ἀγαθὸν ἄνωθεν ἔστι καταβαῖνον». Μέσα σὲ ὄλα καὶ τὸ λογικὸ, μὲ τὸ ὁποῖο προοίκισε τὴν ἀνθρώπινη ὑπόστασι (σῶμα καὶ ψυχὴ) ὁ Πανάγαθος καὶ Πάνσοφος Δημιουργὸς μας.

Τὸ λογικὸ συνδέεται, στὴ λειτουργία του, μὲ τὴν Ἀλήθεια. Αὐτὴ ἔχει ἀντικείμενό του μοναδικό. Τὴν ἐρευνᾷ, τὴ βρίσκει, τὴν περιγράφει. Ἀλλὰ ἡ Ἀλήθεια δὲν εἶναι ἐνὸς εἶδους. Εἶναι, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος, ἡ πνευματικὴ, ἡ θρησκευτικὴ Ἀλήθεια. Καί, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ἡ θύραθεν, ἡ φιλοσοφικὴ καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ. Τοῦ Θεοῦ δῶρημα καὶ ἡ ἔρευνα, ἡ εὕρεση καὶ ἡ περιγραφὴ, ὅπως τῆς πρώτης ἔτσι καὶ τῆς δευτέρας Ἀλήθειας.

Ἀπὸ τὴ Βίβλο, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοὺς μεγάλους Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως κατ' ἐξοχὴν τὸν Βασίλειο, μαθαίνομε πὼς δὲν πρέπει νὰ ὑποτιμᾶμε, χάριθ δῆθεν τῆς πρώτης, τὴ δευτέρη.

Μᾶς ἀξιῶναι ὁ Κύριος καὶ αὐτὴν νὰ πιάνουμε στὰ δίχτυα τοῦ νοῦ, γιὰ νὰ κάνουμε τὴν ἐπίγεια ζωὴ μας ἐλαφρότερη καὶ πιὸ σταθερὴ. Γιατὶ καὶ ἡ ἐπίγεια ζωὴ εἶναι πολὺτιμο ἀγαθὸ, ποὺ ἡ φύλαξή του ἐμπίπτει στὰ καθήκοντα τοῦ πιστοῦ.

Βέβαια, τὸ σῶμα, «γῆ ἐκ γῆς», εἶναι κάτω ποὺ ὑπολείπεται ἄπειρα σὲ σύγκριση μὲ τὴν ψυχὴ. Ὡστόσο εἶναι ἡ δόξα τῆς καὶ ἡ χαρὰ τῆς. Καὶ αὐτὸ ἀγιάζεται μαζὶ μὲ τὴν ψυχὴ. Καὶ αὐτό, μετὰ τὴν κοινὴ ἀνάστασι, θὰ συμβασιλεύσῃ στὴν αἰωνιότητα μ' ἐκείνη — τὴν ψυχὴ —, ἀφθαρτισμένο πιά καὶ πνευματικὸ, ὅμοιο μὲ τὸ σῶμα τοῦ Ἀναστάντος Χριστοῦ.

τήσωμε ἀμέσως στὸ ἐρώτημα ποὺ ἐτέθη ἀνωτέρω: Ὁ Κύριος στὸν μυστικὸ δεῖπνο πρῶτα καθαγιάζει καὶ κατόπιν προσφέρει. Ἡ Ἐκκλησία ἀφῆρηματικῶς ἀναφέρεται στὴν πράξι αὐτὴ καὶ στοὺς λόγους τοῦ Κυρίου καὶ θαρροῦσα σ' αὐτὴν καὶ δυνάμει αὐτῆς ἐπικαλεῖται τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος γιὰ τὴν ἐπανάληψι καὶ τελείωσι τοῦ μυστηρίου καὶ κατόπιν τὸ προσφέρει πρὸς κοινωνίαν. Κατ' οὐσίαν δηλαδὴ κάμνει καὶ ἐκείνη τὸ ἴδιο πρῶτα καθαγιάζει καὶ μετὰ προσφέρει. Ἡ ἀντιστροφή εἶναι μόνον φαινομενικὴ.

Ἡ μέριμνα γι' αὐτό, λοιπόν, κάθε ἄλλο παρά ἀπαγορεύεται ἀπὸ τὸ θεῖο Νόμο. Πρέπει, μέσα στὰ μέτρα τοῦ θείου φωτισμοῦ, νὰ τὸ τιμᾶμε, σὰν ναὸ τοῦ Πνεύματος. Νὰ μὴ τὸ φθείρουμε μὲ τὴν ἁμαρτία. Νὰ τοῦ θεραπεύουμε τὶς λεγόμενες «ἀδιάβλητες» ἀνάγκες, ὅπως εἶναι τὸ φαγητό, τὸ νερό, ὁ ὕπνος, ἀκόμη καὶ ἡ ἀνάγκη νὰ τὸ διατηροῦμε στὴν ἀπὸ τὸν Θεὸ δοσμένη ἀγνὴ ὁμορφιά του καὶ νὰ τὸ κάνουμε πιὸ γερὸ ἢ νὰ τὸ σώζουμε ἀπὸ τὶς ἀρρώστειες.

Ἔτσι, ἀπ' ὄλες τὶς ἐπιστῆμες, ἡ Γραφὴ φαίνεται νὰ δίνει μεγάλη τιμὴ στὴν Ἱατρικὴ, τὴν πιὸ ἄμεσα συνδεδεμένη μὲ τὸ σῶμα μας. Καὶ συγκεκριμένα, μὲς ἀπὸ τὴ Σοφία Σειράχ, ὅπου διαβάζουμε (λη' 1 κ. ἐξ.) τὸν ὠραῖον ὕμνο της:

«Τίμα ἱατρὸν... τιμαῖς αὐτοῦ. Καὶ γὰρ αὐτὸν ἔκτισε Κύριος... Ἐπιστήμη ἱατροῦ ἀνυψώσει κεφαλὴν αὐτοῦ καὶ ἐναντι μεγιστάνων θαυμασθήσεται. Κύριος ἔκτισεν ἐκ γῆς φάρμακα καὶ ἀνὴρ φρόνιμος οὐ προσοχθεῖ αὐτοῖς. Καὶ αὐτὸς ἔδωκεν ἀνθρώποις ἐπιστήμην ἐνδοξάζεσθαι ἐν τοῖς θαυμασίοις αὐτοῦ. Τέκνον, ἐν ἀρρωστήματί σου μὴ παράβλεπε, ἀλλ' εὔξαι Κυρίῳ καὶ αὐτὸς ἰάσεται σε. Ἱατρῷ δὸς τόπον καὶ γὰρ αὐτὸν ἔκτισε Κύριος καὶ μὴ ἀποστήτω σου καὶ γὰρ αὐτοῦ χρεῖα».

Ὁ ἄκριτος ζῆλος, κάποτε, κάνει ὀρισμένους χριστιανοὺς νὰ περιφρονοῦν τὴν Ἱατρικὴ καὶ νὰ μὴν προστρέχουν στὰ φῶτα της. «Ἄν θέλῃ ὁ Θεός, λένε, θὰ μὲ κάνῃ καλά». Ὁ Θεὸς θέλει νὰ σὲ κάνῃ καλά καὶ μπορεῖ, χωρὶς ἄλλο, μονοστιγμῖς νὰ σοῦ ἀποδώσῃ τὴ χαμένη ὑγεία. Τὸ κάνει, κάποτε ἔτσι ἄμεσα. Ἄλλὰ αὐτὸ εἶναι ἐξαίρεση. Συνήθως, χρησιμοποιοῖ ἓνα ὄργανό του, τὸν γιατρό. Ὅργανο πολυτίμητο ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Κύριο. Ἐναν ἄνθρωπο, ποῦ ὁ ἴδιος ἐφτιαξε. Πῶς; Μὲ τὸν φωτισμὸ ποῦ ἔδωσε στὸ πνεῦμα, τὸ λογικὸ αὐτοῦ τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ μὲ τὶς εἰδικὲς γνώσεις καὶ τὰ φάρμακα ποῦ ἡ θεία Πρόνοια φρόντισε νὰ παρέχῃ ἡ γῆ μὲς ἀπὸ τὰ σπλάχνα της — φυτὰ, μεταλλικὲς οὐσίαις κ.λ.π. — τὸν πλούτισε γιὰ νὰ ἐδεργετῇ τοὺς πλησίον του.

Στὸν Κύριο, τὸν ἱατρὸ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωμάτων μας, ὅπως τὸν προσφωνεῖ ἡ Ἐκκλησία, προστρέχουμε καταφεύγοντας στὸν γιατρό, στὸν ὑπηρέτη αὐτὸν τῆς θείας Ἀγαθότητος ποῦ μᾶς χρειάζεται (καὶ γὰρ αὐτοῦ χρεῖα»).

Τιμώντας τὸν γιατρό, τιμᾶμε τὸν Ποιητὴ του. Ἀποφεύγοντας τὸν γιατρό, ἐκπειράζουμε τὸν Θεό.

ΒΑΣ. ΜΟΥΣΤΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ ΤΟΥ ΤΟΜΟΥ ΚΔ' (1975)

ΠΑΤΕΡΙΚΑ: Κωνστ. Γ. Μπόννη, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων, ἡ καλουμένη Β' Ἐπιστολὴ Κλήμεντος Ρώμης πρὸς Κορινθίους, σ. 3, 49, 81, 113, 145, 193, 225, 257, 289, 321, 353, 385, 417.

ΠΟΙΜΑΝΤΙΚΑ: Ἀρχιμ. Τιμοθέου Τριβιζᾶ, Ἐκκλησία καὶ Τουρισμός, σ. 26, 64. — Τοῦ αὐτοῦ, Ποιμαντικά τινα μέτρα διὰ τὴν πνευματικὴν πρόοδον καὶ ἀνύψωσιν τοῦ Ἱεροῦ Κλήρου, σ. 129, 158, 209, 245, 273, 308, 370. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ πρόβλημα τῆς ἀποχῆς τῶν πιστῶν ἐκ τοῦ ἐκκλησιασμοῦ, σ. 408, 436. — Ι. Κ., Τὸ διπλάσιο χάρισμα, σ. 28. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ τέχνη τῆς ἀκροάσεως, σ. 61, 100. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ἀκρωμένη σιωπὴ τοῦ Ἱερέως, σ. 125. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ἀλλή τοῦ Ἀρχιερέως, σ. 156. — Τοῦ αὐτοῦ, «Εἰρήνη Ἰμῖν», σ. 205. — Τοῦ αὐτοῦ, «Μὴ βόσκουσιν οἱ ποιμαίνες ἑαυτούς;», σ. 238. — Τοῦ αὐτοῦ, Κατ' ὄνομα, σ. 266. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ «ὄνομα» τοῦ ποιμανομένου, σ. 301. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὸ ποιμαντικὸν ὄραριον, σ. 336. — Κατὰ τὰς ἐναντίας περιστάσεις, σ. 367. — Τοῦ αὐτοῦ, Καὶ νῦν ἀντίχριστοι πολλοί, σ. 401. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ πνευματικὸς καὶ οἱ ἐντροπαλοί, σ. 431. — Πρессβ. Ἀντωνίου Ἀλεβιζοπούλου, Ἐνοριακά, Προσκλητήριον Διακονίας, σ. 30, 70, 102, 133, 163. — Γ. Π. Πατρώνου, Ἐκκλησία καὶ κόσμος, σ. 35, 68, 103, 137, 173. — Ἀρχιμ. Παντελ. Μπεζενίτη, Ἡ κρίσις καὶ ἡ ἀνανέωσις τοῦ «Κατηχητικοῦ Σχολείου», σ. 242, 268, 305, 340, 373, 406. — Πρессβ. Ἀντ. Ἀλεβιζοπούλου, Προσφορά: Συνομιλία, σ. 437.

ΥΜΝΟΛΟΓΙΚΑ: Νικολάου Παπαμιχαλάκι, Ἐσχατολογία καὶ δύναμις τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος κατὰ τὸν κανόνα τοῦ Πάσχα, σ. 37, 73, 182.

ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΑ: Φ., Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες, σ. 42, 77, 107, 140, 188, 219, 251, 284, 316, 360, 412, 440. — Πρессβ. Γεωργίου Δ. Μεταλληνοῦ, Λειτουργικὴ ζωὴ εἰς τὴν διασπορὰν τῆς Δ. Γερμανίας, σ. 275, 311, 342, 376. — Πρессβ. Κων.

Πλατανίου, «Εορτολόγιον», σ. 32, 71, 136, 179, 213, 248, 279, 312, 345, 410. — Ἀνδρέου Ν. Νομικοῦ, Πηγὴ ἀγαθῶν ἢ Μετάληψις, σ. 39, 75, 105, 180, 215, 280, 314, 378, 439.

ΕΠΟΙΚΟΔΟΜΗΤΙΚΑ: Μητροπ. Δράμας Διονυσίου, Ὠδῖνες θανάτου, σ. 18, 57, 121. — Τοῦ αὐτοῦ, Σπεῦσον ἄνευ ἀναβολῆς, σ. 201, 234, 264. — Τοῦ αὐτοῦ, Αὐταπάρησις καὶ ταπεινώσις, σ. 298, 331, 363. — Τοῦ αὐτοῦ, Ταπεινοὶ καὶ ἐξουθενωμένοι, σ. 398, 427. — Βασιλείου Μουστάκη, Τὰ πόδια τοῦ παγωνιοῦ, σ. 46. — Τοῦ αὐτοῦ, Δαυὶδ καὶ Σεμεὶ, σ. 78. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἀπὸ τὸν Α΄ Ψαλμῷ, σ. 109. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὁ Γ΄ Ψαλμὸς τοῦ Δαυὶδ, σ. 142. — Τοῦ αὐτοῦ, «Ποῖός σε τρόπος Ἰούδα», σ. 190. — Τοῦ αὐτοῦ, Πρὸς τὴ νοητὴ Ἐμμαούς, σ. 222. — Τοῦ αὐτοῦ, Ζῆν ἐν Χριστῷ, σ. 254. — Τοῦ αὐτοῦ, Ὄνομα καὶ ἔργα, σ. 286. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἰὼβ καὶ «θεῖος Βάνια», σ. 318. — Τοῦ αὐτοῦ, «Θεὸς ἐγγίζων», σ. 382. — Τοῦ αὐτοῦ, Δόξα τῆς ζωῆς μου, σ. 414. — Τοῦ αὐτοῦ, Τὸν «ἐκτίσει» ὁ Κύριος, σ. 442. — Ἱερ. Νικολάου Ἀντωνίου, Ὁ Χριστὸς καὶ ἡ ἐπαλήθευσις μιᾶς προφητείας, σ. 177.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ: Μητροπ. Δημητριάδος Χριστοδούλου, Ὁ μοναχικὸς βίος εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα, σ. 20, 59, 123, 154, 203, 236, 299, 334, 365, 400, 429. — Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Ἐκκλησία καὶ Ἑλληνικὸν Ἔθνος, σ. 54. — Δημητρη Φερούση, Μορφές τοῦ Γένους, σ. 138, 185, 217, 249, 282, 315, 348, 380, 411. — Κων. Ρ. Ἀθανασιάδου, Ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦ 1821, σ. 130, 165. — Π. Β. Πάσχου, Ὁ Μακρυγιάννης, ἕνας δάσκαλος τοῦ Γένους, σ. 170.

ΕΟΡΤΟΛΟΓΙΚΑ: Ἀρχιμ. Νικολάου Δρόσου, Λόγος εἰς τὸν ἅγιον Διονύσιον Ἐπίσκοπον Αἰγίνης τὸν ἐκ Ζακύνθου, σ. 90. — Δημητρη Φερούση, Ἡ Σκέπη τοῦ Κόσμου, σ. 40, 76, 106.

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ: Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, Αἱ γυναῖκες εἰς τὴν Ἐκ-

κλήσιαν, σ. 86, 118, 151, 197, 230, 260, 294, 327, 359, 394, 422.
— Ἀρχιμ. Παντελεήμονος Καθρεπτίδου, Χριστιανισμὸς καὶ ἔργασία, σ. 24.

ΔΙΑΦΟΡΑ: Κωνστ. Γ. Μπόνη, Τὸ περιοδικὸν ἄΕφημέριος», σ. 10. — Εὐαγγέλου Δ. Θεοδώρου, Λόγος πρὸς Φοιτητὰς τῆς Θεολογίας γιὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ Ἀκαδημαϊκοῦ ἔτους καὶ γιὰ τὸ μνημόσυνο τῶν θυμάτων τοῦ Πολυτεχνείου, σ. 13. — Ἀρχιμ. Ἀμβροσίου Λενῆ, Τὸ ὑπέρλαμπρον ἄστρον, σ. 22, 62, 98. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ ἀθεΐα χθὲς καὶ σήμε-
ρα, σ. 207, 240, 271, 303, 338, 369, 403, ...— Ἰ. Σύνδεσμος Κληρικῶν Ἰ. Ἀρχιεπισκοπῆς, σ. 34. — Ἀρχιμ. Παντελεήμονος Καθρεπτίδου, Ἡ ἀγωνία τῆς μοναξιάς, σ. 67, 127. — Τοῦ αὐτοῦ, Ἡ χαρὰ καὶ οἱ χαρές, σ. 160. — Πρ. ε. β. Κων. Δ. Καπετανοπούλου, Ἡ ἐπανασύνδεσις τῆς φι-
λίας μὲ τὸν Ἰησοῦν, σ. 135, 175, 212, 277. — Ψήφισμα ΣΤ' Ἰ. Συνεδρίου Ἰ. Μ. Φλωρίνης, σ. 346. — Περι-
τῶν συντάξεων τοῦ Τ. Α. Κ. Ε., σ. 433.

ΕΠΙΚΑΙΡΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ: Πηγὴ φωτισμοῦ διὰ τοὺς ποιμένας, σ. 8. — Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχαι, σ. 8. — Παρῶν παντοῦ, σ. 9. — Ὁ Μέγας Βασίλειος, σ. 9. — Ἡ Ὑπαπαντὴ τοῦ Κυρίου, σ. 52. — Διὰ τὴν ἐμπνέουσαν ἐμπιστοσύνην, σ. 52. — Ἡ Ὁσιομάρτυς Φιλοθέη, σ. 53. — Μία κακὴ συνήθεια, σ. 53. — Διὰ τοὺς Ποιμέ-
νας καὶ τοὺς γονεῖς, σ. 85. — Ἀπρόσωποι αἰ υποδείξεις, σ. 85. — Ἐγκαιρὸς διαφώτισις, σ. 85. — Τὸ ἔαρ, σ. 117. — Διπλοῦς ἑορ-
τασμός, σ. 117. — Μεγάλῃ εὐκαιρία, σ. 149. — Τὸ νόημα τῆς νη-
στείας, σ. 149. — Ὁ μὴν τῆς Θεοτόκου, σ. 150. — Αἱ ἀκολουθίαι τῆς Μ. Ἑβδομάδος, σ. 150. — Χριστὸς Ἀνέστη, σ. 195. — «Και-
ρὸς τοῦ ποιῆσαι», σ. 194. — Ὁ Κινηματογράφος καὶ τὰ παιδιὰ, σ. 196. — Ὁ θερινὸς ἐκκλησιασμός, σ. 195. — Αἱ λειτουργίαι εἰς ἐξωκλήσια, σ. 229. — Ὁ συνέκδημος τοῦ θείου Παύλου, σ. 229. — Ὁ ἐπίσκοπος τοῦ Ἰππῶνος, σ. 229. — Πλησίον καὶ μακρὰν, σ. 259. — Μεγίστη ὑπόμνησις, σ. 259. — Οἱ Ἀπόστολοι Πέτρος καὶ Παῦλος, σ. 259. — Ὁφειλομένη τιμὴ, σ. 292. — Πλησιέστερον πρὸς τὸν Ἐπίσκοπον, σ. 293. — Μὲ κοσμίαν περιβολήν, σ. 293. — Ἡ θεία τοῦ Χριστοῦ Μεταμόρφωσις, σ. 325. — Ἡ πρώτη τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ἔτους, σ. 325. — Ἡ πρόσληψις νεοκόρου, σ. 326. — Ἐκκλησία καὶ ἐσωτερικὸς Τουρισμός, σ. 326. — Μὲ ἀφορμὴν τὸν Τίμιον Πρόδρομον, σ. 357. — Ὁ Φώτης Κόντογλου, σ. 358. — Ὁ Σταυρὸς τοῦ Κυρίου, σ. 358. — Ὁ ἀθλητὴς καὶ τὸ βραβεῖον,

σ. 392. — Τὸ πνεῦμα τῆς καταναλωτικῆς κοινωνίας, σ. 392. —
Σεμνοὶ καὶ ταπεινοί, σ. 393. — Οἱ ἄγγελοι καὶ ἡμεῖς, σ. 420.
— «Γνωθὶ τίνι ποιεῖς», σ. 420. — Πολύτιμον βοήθημα, σ. 421.

ΠΟΙΗΜΑΤΑ: Ἑρμιόνης Ἀρνολντ, Ἡ προσευχή μου, σ. 377.

ΑΝΑΚΟΙΝΩΣΕΙΣ: Τοῦ Περιδικοῦ «Ἐκκλησία», σ. 25, 45, 84, 120, 134, 148, 196, 239, 272, 281, 297, 300, 339, 381, 393, 399. — Τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς, σ. 274. — Τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀθηνῶν, σ. 432.

== Π Ε Ρ Ι Ε Χ Ο Μ Ε Ν Α ==

Κ. Γ. Μπόνη, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Συμπόσιον Πατέρων. Ἰγνάτιος Ἀντιοχείας. — **Ἐπίκαιρα**. — **Εὐαγ. Δ. Θεοδώρου**, Καθ. τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν, Αἱ γυναῖκες εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. — **Μητροπ. Δράμας Διονυσίου**, Ταπεινοὶ καὶ ἐξουθενωμένοι. — **Μητροπ. Δημητριάδος Χριστοδούλου**, Ὁ μοναχικὸς βίος εἰς τὴν νεωτέραν Ἑλλάδα. — **Ι. Κ.**, Ὁ πνευματικὸς καὶ οἱ ἐντροπαλοί. — Περὶ τῶν συντάξεων καὶ λοιπῶν θεμάτων ἀφορῶντων τὸ Τ. Α. Κ. Ε. — **Ἀρχιμ. Τιμοθέου Σ. Τριβιζᾶ**, Τὸ πρόβλημα τῆς ἀποχῆς τῶν πιστῶν ἐκ τοῦ ἐκκλησιασμοῦ. — **Πρεσβυτέρας Ἀντωνίας Ἀ. Ἀλεβιζοπούλου**, Προσφορά: Συνμιλα. — **Ἀνδρέου Ν. Νομικοῦ**, Πηγὴ ἀγαθῶν ἢ Μετάληψις. — **Φ.**, Ἀπαντήσεις σὲ λειτουργικὰς, κανονικὰς καὶ ἄλλας ἀπορίες. — **Βασ. Μουστάκη**, Τὸν «ἐκτίσει» ὁ Κύριος.

Ἐκ τοῦ Τυπογραφείου τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἰασιῶ 1, Ἀθῆναι 140. Προϊστάμ. Τυπογρ. Ἰωάννης Μιχαήλ. Ἀναστασάκη 3 Ζωγράφου. Τηλ. 787978.

Ο ΕΦΗΜΕΡΙΟΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Γ. ΜΠΟΝΗΣ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ

ΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΑΙ ΤΟΥ ΕΤΟΥΣ 1975

† 'Ο Δράμας Διονύσιος

† 'Ο Δημητριάδος Χριστόδουλος

Ευάγγελος Δ. Θεοδώρου, Καθηγητής Πανεπιστημίου 'Αθηνών
'Ιωάννης Φουντούλης, Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης
'Ιωάννης Κορναράκης, Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

'Αρχιμανδρίτης Νικόλαος Δρόσος

» Παντελεήμων Καθρεπτίδης

» 'Αμβρόσιος Λενής

» Παντελεήμων Μπεζενίτης

» Τιμόθεος Τριβιζάς

Πρεσβύτερος 'Αντώνιος 'Αλεβιζόπουλος

» Νικόλαος 'Αντωνίου

» Κ. Δ. Καπετανόπουλος

» Γεώργιος Μεταλληνός

» Κωνσταντῖνος Πλατανίτης

Κωνσταντῖνος Ρ. 'Αθανασιάδης

'Αντωνία 'Αλεβιζοπούλου

Έρμιόνη 'Αρνολντ

Βασίλειος Μουστάκης

'Ανδρέας Νομικός

Νικόλαος Παπαμιχαλάκης

Παντελής Β. Πάσχος

Γ. Π. Πατρώνος

Δημήτριος Φερούσης